

Overproductie van melk:
Melkboeren wereldwijd verzuipen erin

EXPORTEER ONZE PROBLEMEN NIET

EEN STERKERE
LOKALE EN EERLIJKE
ZUIVELSECTOR
IN WEST-AFRIKA
VERGT EEN ANDER
EUROPEES BELEID

April 2019

**Dossier opgesteld met de steun van Gérard Choplin,
consultant, op verzoek van SOS Faim Belgique
en Oxfam-Solidariteit.**

CONTACTS

SOS Faim Belgique
François Graas | fgr@sosfaim.org
www.sosfaim.be

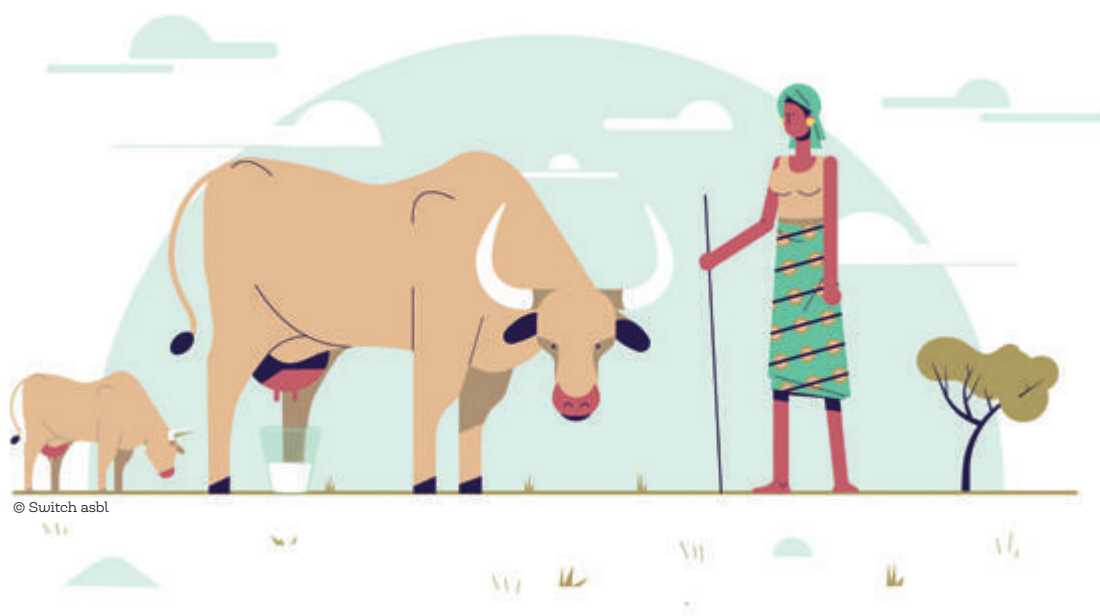
Oxfam-Solidariteit
Thierry Kesteloot | tke@oxfamsol.be
www.oxfamsol.be

Dierenartsen Zonder Grenzen
Koen Van Troos | k.vantroos@vsf-belgium.org
www.dierenartsenzondergrenzen.be

Mon Lait est Local
Amadou Hindatou | hindatou_amadou@yahoo.fr
www.monlaitestlocal.africa

Overproductie van melk:
Melkboeren wereldwijd verzuipen erin

EXPORTEER ONZE PROBLEMEN NIET

© Switch asbl

www.exporteeronzeproblemenniet.org

**Een sterkere lokale en
eerlijke zuivelsector
in West-Afrika vergt een
ander Europees beleid.**

« Jij bent geen melkboer, je bent een verkoper van melkpoeder. »

Zegt een jonge eigenaar van een zuivelbedrijf in Bobo-Dioulasso (Burkina Faso) aan een Duitse melkboer die bij hem op bezoek komt¹.

Korotoumou Gariko (micro-zuivelbedrijf, Burkina-Faso)²:

« Ons beleid gaat in de verkeerde richting. Melk wordt alleen nog op de wereldmarkt verkocht. Op die manier zet Burkina Faso zijn eigen voedsel op het spel. Er is nood aan een beleid dat de hele zuivelsector bevordert, zodat alle melkboeren meer kunnen produceren en een goede prijs kunnen krijgen. Dat zal niet lukken als we moeten concurreren met de invoer van goedkoop melkpoeder uit Europa. »

Johannes Pfaller, Duitse melkboer van BDM³:

« Wij willen niet dat onze problemen geëxporteerd worden. Europa moet iets doen om de volumes onder controle te houden. Wie de ontwikkeling van andere landen hindert, belemmert zijn eigen ontwikkeling. »

---

1 L'Autre quotidien, Burkina Faso : comment l'arrivée du lait en poudre européen a ruiné les éleveurs peuls, 1/9/2016

2 Union Nationale des Mini-laiteries et des Producteurs de lait du Burkina Faso - op.cit.

3 Bundesverband Deutscher Milchviehhalter, organisation de producteurs de lait, membre de l'EMB (European Milk Board) - op.cit.

INHOUDSTAFEL

<u>INLEIDING</u>	9
1 ✕ TROEVEN EN BEPERKINGEN VAN DE LOKALE ZUIVELSECTOR IN WEST-AFRIKA	10
Productie en consumptie	11
Troeven	12
Beperkingen	12
2 ✕ DE EUROPESE EXPORT NAAR WEST-AFRIKA	14
Sterke groei van de export vanuit de EU naar West-Afrika	15
De EU is van plan om haar productie en export nog verder te verhogen	17
Vestiging van Europese zuivelbedrijven in West-Afrika	17
3 ✕ DE BOOM VAN DE EUROPESE EXPORT VAN MENGSELS VAN MELKPOEDER EN PLANTAARDIGE VETTEN (PV)	20
De EU voert vandaag vooral poeder met plantaardige vetten uit naar West-Afrika	21
Gebrek aan transparantie	23
Waarom wordt zoveel poeder verrijkt met plantaardige vetten?	24
De Afrikaanse consument wordt vaak bedrogen	25
4 ✕ ONEERLIJKE PRIJSVERSCHILLEN MET LOKALE MELK	26
Incoherentie met de Europese verbintenissen op het gebied van ontwikkeling	29
5 ✕ RAMPZALIGE GEVOLGEN VOOR DE WEST-AFRIKAANSE EN EUROPESE MELKBOEREN	30
Uitstel van executie voor de West-Afrikaanse melkboeren?	31
De Europese melkboeren zitten op een kruisvat: steeds meer melk, steeds minder boeren en nog altijd geen inkomen	32
Melkpoeder...zand in de ogen?	33
6 ✕ WIE IS VERANTWOORDELIJK ?	34
De verantwoordelijkheid van het Europese beleid	35
Het europees zuivelbeleid	35
De oneerlijke concurrentie van het glb op de externe markten	37
Het europees handelsbeleid: epa's zijn schadelijk voor west-afrika	39
De verantwoordelijkheid van de Europese zuivelbedrijven	43

7 ✕ **INITIATIEVEN TEN VOORDELE VAN DE LOKALE ZUIVELSECTOR IN WEST-AFRIKA** 44

Toenadering tussen Europese en West-Afrikaanse melkboeren	45
Institutionele initiatieven	46
Initiatieven op het terrein	47

8 ✕ **AANBEVELINGEN VOOR HET EUROPEES BELEID** 48

Een eerlijk en duurzaam landbouw- en zuivelbeleid garanderen verspreid over alle regio's van de EU, dat de veetelers de kans biedt om waardig te leven van hun werk, met bepalingen over de volgende punten:	49
Handelsbeleid: EPA's, post-Cotonouakkoord, WTO	50
Beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling	51
Europees beleid inzake ontwikkelingssamenwerking	51

MEER WETEN

De lokale zuivelsector in West-Afrika	53
De Europese export van melkpoeder naar West-Afrika	53
De verantwoordelijkheid van het Europees beleid	54
De verantwoordelijkheid van de Europese zuivelbedrijven	54
Initiatieven voor de lokale West-Afrikaanse zuivelsector	55
Aanbevelingen	55

BELANGRIJKSTE AFKORTINGEN:

AfCFTA	> African Continental Free Trade Area – Afrikaanse Vrijhandelszone
CIRAD	> Centre de Coopération Internationale de Recherche agronomique pour le développement – Frans onderzoekscentrum over de thema's landbouw en ontwikkeling
DOD	> Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling
ECOWAS	> Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse staten: Benin, Burkina-Faso, Gambia, Ghana, Guinee, Guinee-Bissau, Ivoorkust, Kaapverdië, Liberia, Mali, Niger, Nigeria, Senegal, Sierra Leone, Togo. West-Afrika = ECOWAS + Mauritanië
EPA	> Economische Partnerschapsovereenkomst
EU	> Europese Unie
FAO	> Food and Agriculture Organization – Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
GLB	> Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (van de EU)
GBT	> Gemeenschappelijk Buitentarif van ECOWAS
MMP	> mageremelkpoeder
MOL	> minst-ontwikkelde landen
MP	> melkpoeder
MVO	> maatschappelijk verantwoord ondernemen
Ngo	> niet-gouvernementele organisatie
PV	> poeder vermengd met plantaardige vetten
VMP	> vollemelkpoeder
West-Afrika	= ECOWAS + Mauritanië
WTO	> World Trade Organisation – Wereldhandelsorganisatie

Inleiding

In West-Afrika worden de melkboeren en -boerinnen geconfronteerd met de toenemende import van Europees melkpoeder, dat minder duur is dan hun eigen melk. De meeste Europese bedrijven maken hun mageremelkpoeder vóór de uitvoer weer vetter met plantaardige olie, vaak palmolie, die nog goedkoper is. De meeste Europese melkboeren, die kampen met een te lage wereldprijs voor melk, hebben geen voordeel bij die groeiende export en hebben het moeilijk. Die evolutie wordt nog verder in de hand gewerkt door het landbouw- en handelsbeleid van de Europese Unie (EU), dat vaak indruist tegen de doelstellingen van haar eigen beleid voor ontwikkelingssamenwerking.

Hoe kunnen we het landbouw- en handelsbeleid van de EU, de methodes van de Europese zuivelbedrijven en het West-Afrikaanse beleid inzake zuivel, belastingen en tarieven veranderen om het juiste dynamische evenwicht te vinden tussen enerzijds de verschillende componenten van een West-Afrikaanse zuivelmarkt die in volle expansie is en tussen de import en de lokale melk anderzijds?

De Europese en Afrikaanse melkboeren en -boerinnen moeten waardig kunnen leven van de verkoop van hun productie, door op duurzame wijze gebruik te maken van de uitgestrekte oppervlakten graas- en weiland voor de veeteelt in beide regio's. Daarbij moet rekening worden gehouden met uitdagingen op het gebied voedsel- en voedingszekerheid, volksgezondheid, armoedebestrijding, werkgelegenheid en milieu.

Door veranderingen in het Europees en het Afrikaans beleid en in de werkings methodes van de zuivelbedrijven moet het mogelijk zijn om de ontwikkeling van een lokale, duurzame en rendabele zuivelsector in West-Afrika te bevorderen, die ten dienste staat van de bevolking in de stad en op het platteland.

Daar wordt aan gewerkt, door boeren en verenigingen in Europa en Afrika. Aan het eind van dit dossier staan aanbevelingen, vooral voor de Europese beleidsmakers¹, om het Europees beleid te veranderen door zowel in West-Afrika als in Europa te werken aan economisch, sociaal en ecologisch rechtvaardige vooruitzichten.

---

¹ De specifieke aanbevelingen van West-Afrikaanse actoren komen in andere documenten aan bod.

1 ×

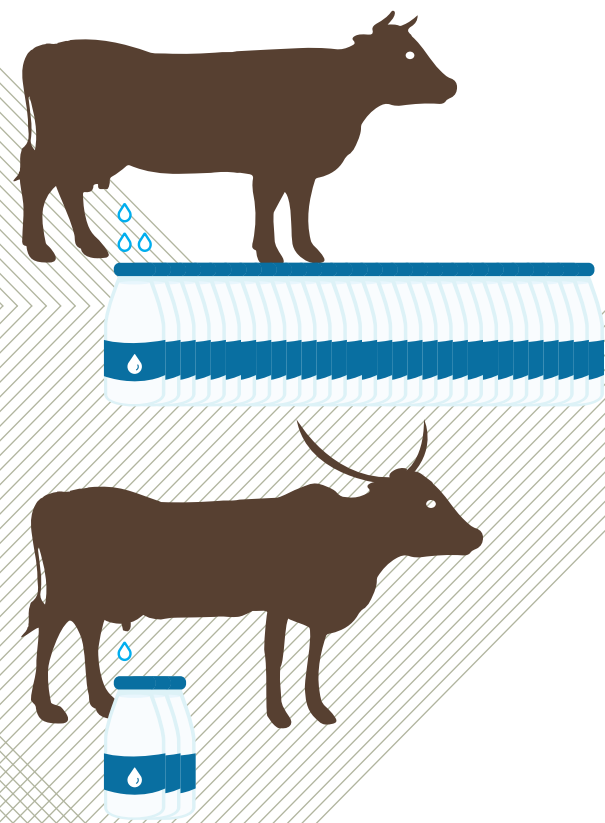
**Troeven
en beperkingen
van de lokale
zuivelsector in
West-Afrika**

Productie en consumptie

Ongeveer 60% van de actieve bevolking van West-Afrika, op een totale bevolking van 382,5 miljoen inwoners in 2018, leeft van de (rondtrekkende) veeteelt en de landbouw. In de Sahelregio (Niger, Tsjaad, Mali, Burkina Faso, Mauritanië en Senegal), vormt de veehouderij en de landbouw-veeteelt een belangrijke pijler van de economie. De productie van vlees is weliswaar vaak de belangrijkste bron van inkomen van de veetelers, maar ook de lokale productie en verkoop van melk (van koeien¹, geiten, schapen² en kamelen) neemt een belangrijke plaats in.

Vrouwen spelen een centrale rol in de lokale zuiveleconomie, van productie tot verkoop, en zorgen voor een vast inkomen voor hun familie.

Een koe produceert hier gemiddeld 2 tot 3 liter melk per dag, tegenover 25 à 35 liter in Europa.

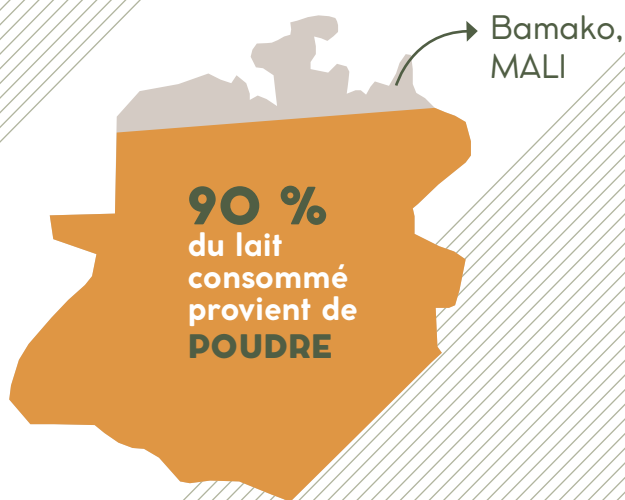
Het heel kleine deel van de melk (ongeveer 2% – 60 miljoen liter³) dat niet wordt gedronken door de kalveren, zelf wordt verbruikt door de gezinnen of ter plaatse wordt verkocht, wordt verwerkt in ongeveer 250 minizuivelbedrijven (van 30 tot 500 liter per dag) en in een twintigtal industriële zuivelbedrijven die ook gebruik maken van ingevoerd melkpoeder. Slechts twee

1 West-Afrika heeft evenveel koeien als de Europese Unie
2 De melk van kleine herkauwers speelt een belangrijke rol. In Mali is er meer schapenmelk dan koeienmelk.
3 Oxfam-CIRAD, note d'orientation, Pour une alliance renouvelée entre industriels et éleveurs laitiers en Afrique de l'Ouest, december 2018.

industriële zuivelbedrijven werken uitsluitend met lokale melk: de openbare zuivelfabriek van Fada N'Gourma in Burkina Faso en de zuivelfabriek Tiviski in Mauritanië.

De productie⁴, die met meer dan 50% is gestegen tussen 2000 en 2016, wordt vandaag geschat op 4 miljard liter melk⁵. Die lokale melk dekt ongeveer 50% van het verbruik in West-Afrika, met grote verschillen tussen de landen (72% in Burkina Faso, 33% in Senegal)⁶: de rest wordt ingevoerd in de vorm van magere- of vollemelkpoeder en van mengsels die zijn verrijkt met plantaardige vetten (vetgevuuld poeder of PV-mengsels), die hoofdzakelijk afkomstig zijn van zuivelbedrijven uit de Europese Unie.

Het melkverbruik ligt nog laag, op gemiddeld 23 kg per persoon per jaar⁷, maar neemt sterk toe, tegelijk met de sterke bevolkingstoename en de economische groei. In 2050 zal West-Afrika 800 miljoen inwoners (waarvan de helft in Nigeria) moeten voeden. Door de toenemende verstedelijking – 50% van de huidige bevolking, 62% in 2030 als het huidige tempo aanhoudt – verhoogt de vraag naar goedkope zuivelproducten voor de arme bevolking en naar verder verwerkte producten voor de opkomende middenklasse. In Bamako is bijvoorbeeld 90% van de verbruikte melk afkomstig van melkpoeder.

Op dit moment leven naar schatting 15.000 à 20.000 veehouders gezinnen in West-Afrika⁸ van de lokale industriële melkophaling. Voor de minizuivelbedrijven en de informele markt gaat het om honderdduizenden gezinnen. De lokale ophaalsystemen en de minizuivelbedrijven

4 In West-Afrika (inclusief Mauritanië en Tsjaad)
5 Oxfam-CIRAD, 2018
6 Broutin, C., Levard, L., Goudiaby, M-C. Quelles politiques pour la promotion de la filière «lait local». Paris, GRET, 2018, 100 pages <http://www.gret.org/wp-content/uploads/rapport-synthese-etude-lait-afouest-VF2.pdf>
7 78 kg in Mali, 57 kg in Niger, 54 kg in Senegal – aanbevelingen WHO= van 70 tot 90 kg
8 Oxfam-CIRAD, 2018

kunnen de boeren een eerlijke prijs garanderen, maar behandelen nog altijd maar beperkte hoeveelheden melk.

Troeven

“Melkpoeder, dat is dode melk, terwijl de lokale melk levend is... We hebben een enorm productiepotentieel, we hebben alleen een goed beleid nodig.”

Ibrahim Diallo, voorzitter van de Nationale Unie van Minizuivelbedrijven en Melkboeren (UMPLB)⁹ uit Burkina Faso.

De cijfers spreken voor zich: door de bevolkingsgroei en de verstedelijking zal de kwantitatieve vraag naar zuivelproducten niet volledig kunnen worden opgevangen door de lokale productie. West-Afrika zal op korte en middellange termijn melk blijven invoeren. Maar die veelbelovende markt is ook een troef voor de lokale productie, die een sterk uitbreidingspotentieel heeft. De voorwaarde is wel dat het beleid de invoer van melkpoeder niet bevordert, maar investeert in de productie, de ophaling en de verwerking van die lokale melk. Vooral ook omdat de lokale vraag gericht is op kwaliteit en voedingswaarde en de lokale melk daar beter op kan inspelen.

Ondanks de geringe overheidssteun, is de lokale zuivelsector actief. De lokale sector innoveert, ontwikkelt zich en verbetert de ophaling en de verwerking van de melk. Maar die initiatieven met een sterk potentieel hebben nood aan steun om zich ten volle te kunnen ontwikkelen.

Sinds 2015 biedt het "Platform voor melkinnovatie van Banfora" (PIL-B)¹⁰ in Burkina de melkboerinnen bijvoorbeeld de kans om deel te nemen aan het bestuur van de sector en af te raken van de deur-aan-deurverkoop. Maar het PIL-B heeft momenteel wel te kampen met problemen van wattertoevoer en verouderde installaties¹¹.

De lokale melkproductie speelt niet alleen een rol voor de voedsel- en voedingszekerheid. Ze zorgt ook voor de economische opwaardering van de gebieden waar (rondtrekkende) veehouders leven door het creëren van werkgelegenheid, het terugdringen van de armoede en het tegengaan van de plattelandsvlucht. Lokale

melkproductie zorgt zo voor het beperken van de voedselafhankelijkheid van West-Afrika en het stabiliseren van de regio op sociaal vlak.

Beperkingen

“De belangrijkste uitdaging is het uitbreiden van de ophaalcapaciteit. Bij de oprichting van de zuivelfabriek werd een gebied voor de ophaling met een straal van 50 km afgebakend. Maar buiten die gordel heb je geschikt materiaal nodig om de melk op fatsoenlijke wijze naar de zuivelfabriek te brengen.”¹²

Rachid Ouédraogo, de verantwoordelijke voor het zuivelbedrijf van Fada N’Gourma.

In 2017 streed deze melkfabriek voor haar voortbestaan¹³ door de concurrentie van ingevoerde melk.

Bovenop de concurrentie met de invoer van melkpoeder, die verder nog aan bod komt, kent de lokale productie ook nog andere grote problemen, die haar ontwikkeling belemmeren:

- De productiviteit aan melk van de veeboerderijen is laag, vooral doordat ze zich toespitsen op vlees productie en omdat het moeilijk is om het vee het hele jaar door op de juiste manier te voeden.
- Doordat (rondtrekkende) veehouders hun kuddes hoeden in afgelegen gebieden, is er nood aan aangepaste diensten, infrastructuur en materiaal voor het vervoer van de melk. Melk is veel kwetsbaarder dan melkpoeder, vooral in tropische streken¹⁴. De zuivelfabrieken hebben vaak een grotere capaciteit dan de hoeveelheid melk die ze in werkelijkheid in goede omstandigheden kunnen ophalen.
- De uitbreiding van de steden, de bevolkingsgroei en de uitbreiding van de landbouwgebieden bemoeilijken de toegang tot grond en tot water voor de (rondtrekkende) veehouders en veroorzaken soms conflicten.
- De veetelers hebben maar een beperkte capaciteit om hun kapitaal te verhogen.
- Het gebrek aan diergeneeskundige zorg voor de kuddes vergroot het risico dat de productie en het inkomen dalen.

9 Inoussa Maiga, "la liste des contraintes s'allonge pour les mini-laiteries", Défis Sud, december 2015

10 "Epanouissement et repos de la femme peulh à travers la mise en place de la plateforme lait à Banfora" - case study binnen het PIL-B - 2014 - Global trading & consulting group

11 "Promotion du lait local: « On n'y parviendra jamais sans l'aide de l'Etat »" - Burkina.com - het platform wordt ontwikkeld door de Vereniging voor de Promotie van de Veeveelt in de Sahel en de Savanne (APESS)

12 La laiterie de Fada en quête de matière première - Burkina.com - 2015

13 La plus grande laiterie du Burkina Faso lutte pour sa survie et son essor - ouaga.com - 2017

14 Het gaat hier meer om een probleem van bewaring dan om de bacteriologische kwaliteit op zich. In Oost-Afrika, waar 90% van de verbruikte melk lokale melk is, koken de consumenten de melk systematisch. Dat is wat ook de Europese gezinnen op het platteland deden tot de jaren 1960.

HINDERPALEN

BEPERKTE MELKPRODUCTIVITEIT
AFGELEGEN GEBIEDEN GROEIENDE STEDEN
EN EEN GROEIENDE BEVOLKING BEPERKTE
GROEIMOGELIJKHEDEN BEPERKTE
HYGIËNISCHE OMKADERING KLIMAAT ARME
BODEM BEPERKT NETWERK DUUR VEEVOER

- Het klimaat bemoeilijkt een constante aanvoer van verse melk, terwijl melkpoeder permanent beschikbaar is. De klimaatopwarming, die de droogte in het Sahelgebied en ook de extreme weersomstandigheden verergert en de Sahel naar het zuiden dreigt te verschuiven, zou negatieve gevolgen kunnen hebben voor de lokale productie.
- In de Sahelregio is de bodem vaak arm, zonder organisch materiaal, wat de mogelijkheid om voedergewassen en veevoeder te kweken beperkt, vandaar dat het belangrijk is om de vee teelt en de teelt van gewassen beter te integreren. Sommige regio's hebben te lijden onder overbegrazing als gevolg van een te grote veedichtheid met een geringe opbrengst als gevolg.
- De melkophaling wordt beperkt door een vaak ontoereikend netwerk, door de hoge kosten en de seizoengebonden beschikbaarheid van melk.
- De toegang tot veevoeder is duur en moeilijk omdat een deel van dat voeder afkomstig is uit landen aan de kust en omdat er ook concurrentie is voor het gebruik.

Als er niets verandert aan de huidige situatie en aan het beleid, zal meer dan de helft van de houders uit de Sahelregio op of onder de

armoedrempel blijven¹⁵, wat zal leiden tot een verdere plattelandsvlucht en zo ook tot minder van melk productie uit de lokale veehouderij. Maar de (rondtrekkende) veehouderij is wel de enige sector die in staat is om die droge gronden duurzaam te benutten.

Bij de verdere ontwikkeling van de productie, die vaak gekopieerd wordt van het Europese industriële model (melkrassen, inseminatie,...), moet de innovatieve diversiteit van de lokale veehouderij behouden blijven.

In de grote steden, kan de toegang tot lokale melk moeilijker zijn. Hierdoor kan de gewoonte ontstaan om producten te verbruiken op basis van melkpoeder, de norm worden of al zijn, waardoor de lokale melk verwaarloosd wordt. Er bestaat wel een zekere scheiding tussen de twee markten, maar voedingsgewoonten kunnen vrij snel veranderen, en wel in beide richtingen.

Deze belemmeringen kunnen alleen worden overstijgen door het ontwikkelen van een echt zuivelbeleid in West-Afrika, dat voorrang geeft aan de lokale productie.

¹⁵ Prospects for Livestock-Based Livelihoods in Africa's Drylands, World bank, 2016

2 ×

De Europese export naar West-Afrika

Sterke groei van de export vanuit de EU naar West-Afrika

De Europese Unie produceert steeds meer melk: met meer dan 157 miljoen ton in 2018¹ is zij de grootste producent ter wereld, voor India en de VS, en ook de grootste exporteur. De wereldwijde melkproductie – 818 miljoen ton in 2015 – neemt even snel toe als de wereldbevolking. Omdat het grootste deel van de productie op de interne markt wordt verbruikt, vertegenwoordigt de wereldmarkt maar een klein deel van de wereldwijde productie (9%). Maar de EU exporteert een steeds groter deel van haar productie (6% in 2007 tegenover 12% vandaag), vooral in de vorm van kaas, boter en melkpoeder.

Nieuw-Zeeland produceert slechts 3% van de wereldwijde productie, maar exporteert 95% van zijn productie, goed voor ongeveer een derde van de export voor de wereldmarkt (maar 56% van het vollemelkpoeder en 60% van de boter). De wereldprijs is in feite afgestemd op het weer en de – veel lagere – productiekosten in Nieuw-Zeeland.

Drie grote exporteurs van melkpoeder (exclusief de PV-mengsels) domineren de markt:

Export melkpoeder 2018	EU	NZ	VS
In ton	1.167.722	1.755.568	1.187.813

Milk market observatory – EU

De export vanuit de EU kent een constante stijging sinds de EU in 2015 is gestopt met het reguleren van haar productie (zie deel 6).

	2016	2017	2018	2018/2016
Totaal door de EU geëxporteerd melkpoeder – in ton	960.705	1.172.861	1.167.722	+ 21,5%
Export van PV-mengsels – in ton	760.541	743.831	797.453	+4.9%

Eurostat – J. Berthelot

Noord-Afrika en Azië zijn de belangrijkste bestemmingen, ver voor West-Afrika. In 2018 exporteerde de EU 92.620 ton melkpoeder naar West-Afrika en 276.892 ton PV-mengsels (+24% sinds 2016). Uit de onderstaande tabel blijkt dat de export van melkpoeder naar West-Afrika slechts een klein, en dalend,

¹ EU Milk Market Observatory, https://ec.europa.eu/agriculture/market-observatory/milk/latest-statistics/productions-stocks_en

deel vertegenwoordigt (8%). Dat geldt niet voor de PV-mengsels, (35%), die een toename kennen.

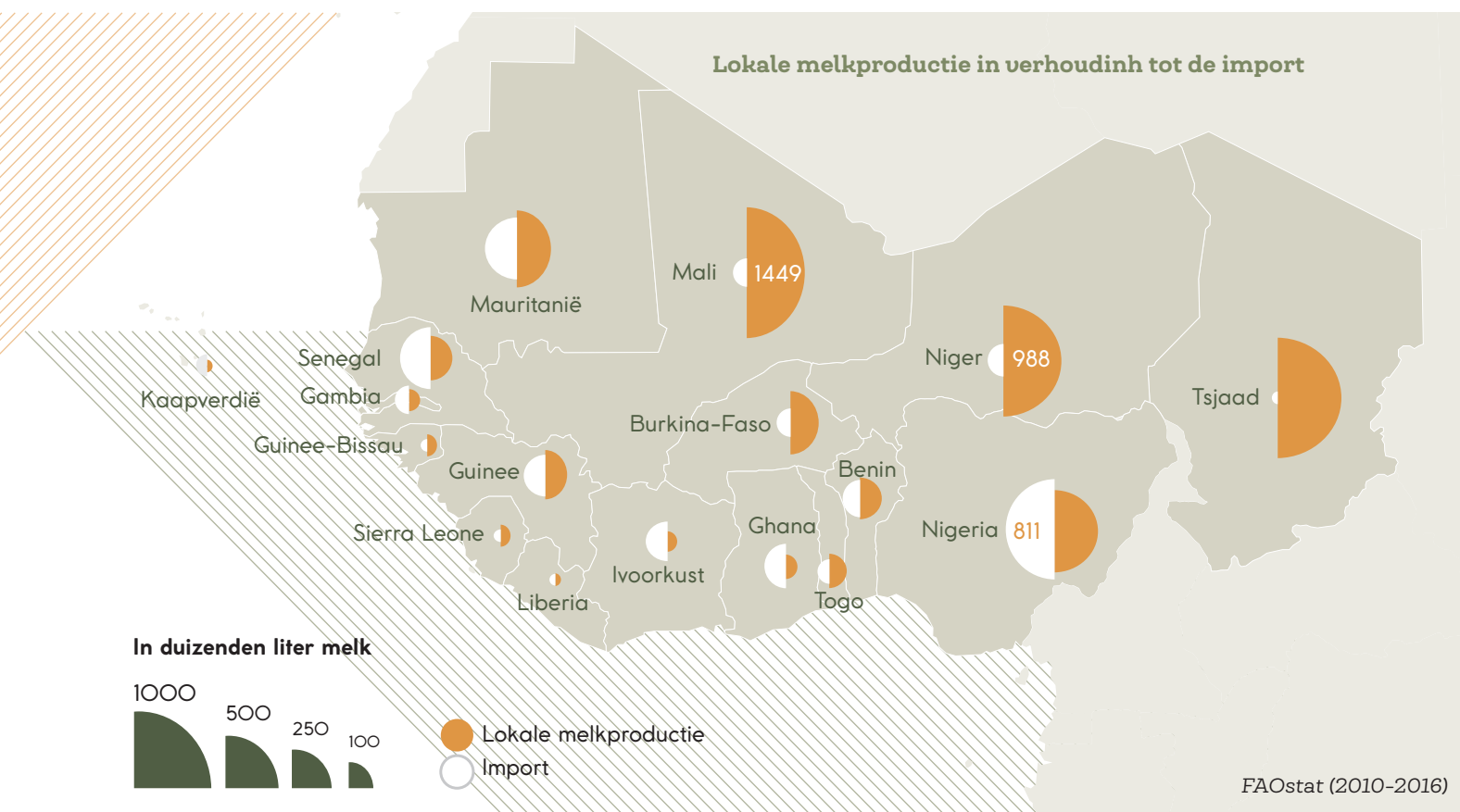
Export uit de EU naar West-Afrika	2016	2017	2018	2018/2016
Melkpoeder (MP) (in ton)	93.360	98.258	92.620	0 %
PV-mengsels	223.326	258.621	276.892	+ 24%
% export MP nr. W-Afrika v. totale MP-export	9.7%	8.4%	7.9%	- 18.5%
% export PV-mengsels nr. W-Afrika v. totale export PV-mengsels	29.4%	34.8%	34.7%	+ 18%

Eurostat - Jacques Berthelot

Het grootste deel van de uitvoer naar de ECOWAS komt uit Ierland, Nederland, Polen, België en Frankrijk (2018 - Eurostat).

West-Afrika importeert ook, melkpoeder uit Argentinië, uit Nieuw-Zeeland, maar in veel minder mate.

De totale export van melkpoeder en vetgevuuld poeder (PV-mengsels) uit de EU vertegenwoordigde in 2018 een kost van 685,3 miljoen euro² voor West-Afrika. Het melkpoeder wordt in de meeste gevallen geïmporteerd in de vorm van zakken van 25 kg die genieten van het heel lage gemeenschappelijk buitentarief (GBT) van 5% voor alle ECOWAS-landen³. Voor vetgevuuld poeder (PV-mengsels) geldt hetzelfde tarief van 5% voor de import in zakken van 12,5 kg of meer. Die verpakkingen in grote zakken worden gebruikt voor verwerking en voor herverpakking en vormen bijna de volledige import⁴. Het poeder wordt ter plaatse herverpakt in kleinere verpakkingen, en daarna vaak nog eens in heel goedkope micro-porties voor de consumenten.

2 Eurostat - J.Berthelot. FOB-bedrag (totale kosten bij de punten van export in Europa). Om de totale kosten bij import in West-Afrika te kennen, moeten we de vervoer- en verzekeringskosten toevoegen.

3 Terwijl het GBT vandaag 10 tot 35% bedraagt voor verwerkte zuivelproducten

4 Terwijl melkpoeder in zakken van minder dan 25 kg en mengsels in zakken van minder dan 12,5 kg, die a priori als afgewerkte producten worden beschouwd, onderworpen zijn aan een hoger tarief (een GBT van respectievelijk 10% en 20%).

De EU is van plan om haar productie en export nog verder te verhogen

De EU voorziet een toename van haar zuivelproductie met 0,8% per jaar tot in 2030, wanneer zij 182 miljoen ton produceren, waarvan 25% voor de export. Met een groei van de uitvoer met 2% per jaar zou zij op die manier kunnen voorzien in 35% van de wereldwijde vraag in 2019-2030⁵. Terwijl haar interne verbruik stagneert, wil de EU dus steeds meer inzetten op de wereldmarkt. Ze wil wedijveren met Nieuw-Zeeland, dat veel lagere productiekosten kent en de wereldprijs bepaalt, maar zijn productie niet kan uitbreiden, omdat zijn kleine grondgebied kampt met milieuproblemen als gevolg van het overmatige aantal dieren.

Vestiging van Europese zuivelbedrijven in West-Afrika

De Europese zuivelindustrie toont sinds een dertigtal jaar belangstelling voor de West-Afrikaanse zuivelmarkt. Die interesse is de voorbije tien jaar nog actiever geworden en sinds het einde van de quota in de EU in 2015 zijn er meer vestigingen gekomen, om nieuwe afzetmarkten te vinden voor het groeiende Europese overschot aan melkpoeder. Voor deze sector vormt West-Afrika op dit moment nog een kleine markt: Algerije, Egypte, Azië en het Midden-Oosten zijn grotere klanten. Maar de Europese zuivelindustrie "lonkt wel naar West-Afrika"⁶, omdat het een toekomstmarkt is, gezien de bevolkingsexplosie, en ze daar een goede positie wil veroveren ten opzichte van de concurrerende bedrijven uit Europa of andere continenten.

Alle Europese zuivelmultinationals zijn aanwezig in West-Afrika, zoals Lactalis (Frankrijk), Arla Foods (Denemarken), Nestlé (Zwitserland), Friesland-Campina (Nederland), Danone (Frankrijk), DMK (Duitsland), Glanbia (Ierland), Sodiaal (Frankrijk), Milcobel (België),.... door overname van lokale bedrijven of in de vorm van joint-ventures, verkoop van licenties of franchises. De meeste investeringen hebben betrekking op fabrieken voor het herverpakken van het melkpoeder dat in hun fabrieken in Europa is gemaakt, om zo de belasting op kleine verpakkingen te ontwijken, terwijl die ter plaatse herverpakte zakjes evengoed concurrentie betekenen voor de lokale melk als de dozen melkpoeder die uit Europa komen. In 2013 kreeg Danone bijvoorbeeld de controle over Fan Milk International in Nigeria, een bedrijf voor de distributie van melk dat aanwezig is in vijf West-Afrikaanse landen, met meer dan 80% van de markt in Nigeria en Ghana. Arla zet zijn vestiging in verschillende landen voort: in 2017 opende het een fabriek in Ghana, en creëerde er... acht arbeidsplaatsen⁷. Hoeft er niet meer bij toch? Dat is gewoon het kaartje hieronder..

5 EU agricultural outlook 2018- DG AGRI- 6/12/2018

6 Onderzoek Oxfam België-SOS Faim-2016

7 EPA monitoring - 1/03/2018

Locatie van de Europese zuivelmultinationals in West-Afrika (volgens Corniaux, Duteurtre, 2018)

Onder druk van de West-Afrikaanse staten en ook uit bezorgdheid om hun imago, werkt een groeiend aantal bedrijven samen met lokale producenten voor het verwerken van lokale melk, in combinatie met ingevoerd melkpoeder om onder andere typische lokale melkproducten te produceren. Het gaat onder meer over Danone in Senegal (Laiterie du Berger), Friesland Campina in Nigeria (Wamco), enz. Die belangstelling voor de lokale melk wordt sterker, maar betreft nog maar 20% van de bedrijven, die maar heel weinig lokale melk ophalen, namelijk ongeveer 30.000 liter (20% van de capaciteit van de Laiterie du Berger, 0,4% van die van Wamco, 1,3% bij Eurolait-Sodiaal in Mali, ...)⁸

8 Oxfam-Cirad, 2018

Belangrijkste industriële zuivelbedrijven die melk ophalen in West-Afrika (volgens Corniaux 2018)

Door de moeilijkheid om de melk van de veehouders op te halen en de sterke vraag vanuit de grote steden, krijgen de bedrijven ook oog voor de ontwikkeling van grote gespecialiseerde zuivelboerderijen net buiten de stad, die in de toekomst zouden kunnen instaan voor een belangrijk deel van de “lokale melk”. Dat zou de handelsruimte voor melk uit de familiale landbouw (veeouders) kunnen beperken en dus schadelijk kunnen zijn voor hun ontwikkeling.

De Europese zuivelbedrijven, die worden aangetrokken door de ontwikkeling van de middenklassen in de grote steden, ontwikkelen zich in West-Afrika trouwens niet enkel om er hun melkpoeder te verkopen, maar ook hun consumptiegoederen (yoghurt, zuiveldesserts, plattekaas, enz.).

Valt de financiële logica rond die vestigingen in West-Afrika te verzoenen met de belangen van zowel de West-Afrikaanse (rondtrekkende) veehouders en agro-veetelers op het platteland als de consumenten in de stad? Het thema van het volgende hoofdstuk biedt alvast stof tot nadenken.

3 ×

**De boom van
de Europese
export van mengsels
van melkpoeder
en plantaardige
vetten (PV)**

De magere melkmengsels die worden aangengeld met plantaardige vetten (PV) - veelal palmolie - worden steeds belangrijker in de melkexport van de EU naar West-Afrika. De PV-mengsels zijn 12 keer goedkoper dan het melkvet.

Sinds het eind van de jaren 2000 bestaat een groeiend deel van de melkexport uit de EU naar West-Afrika uit mageremelkpoeder dat wordt gemengd met plantaardige vetten (PV), meestal palmolie¹, die twaalf keer goedkoper zijn dan melkvet.

Onder de naam "mengsel van magere melk en plantaardig vet in poedervorm", wordt dit surrogaat zuivelproduct op de Afrikaanse markt ongeveer 30% goedkoper verkocht dan vollemelkpoeder². Dit biedt bedrijven die PV-mengsels invoeren een grote winstmarge, omdat de EU die mengsels uitvoert tegen een prijs die in 2016-2018 gemiddeld 42% lager lag dan de prijs van vollemelkpoeder³.

Het mengsel wordt gemaakt in de fabrieken van de Europese zuivelbedrijven die de voorbije jaren steeds meer droogtorens voor melk hebben gebouwd in Europa. Die plantaardige vetten worden ook toegevoegd aan geconcentreerde melk, aan kofficreamers, boter, ...

FOB-prijs ⁴ /ton in €	PV-mengsel	VMP	PV/VMP
2016	1678,6	2727	61,6%
2017	1976,5	3143	62,9%
2018	1648,6	3249,7	50,7%
Gemiddeld	1767,9	3039,9	58,2%

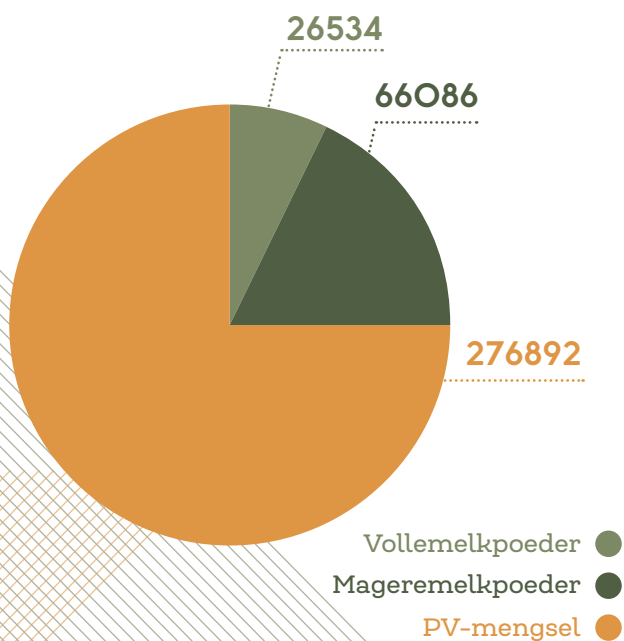
Eurostat

De EU voert vandaag vooral poeder met plantaardige vetten uit naar West-Afrika

Sinds 2015 importeert West-Afrika meer vetgevuuld poeder dan magere- en vollemelkpoeder samen. In 2018 bestond 74,9% van de Europese export van melkpoeder + mengsels naar West-Afrika uit PV-mengsels.

1 Palm- of kopraolie, allebei vaste olie
 2 Broutin, C., Levard, L., Goudiaby, M-C (2018). Quelles politiques pour la promotion de la filière « lait local »
 3 J. Berthelot
 4 FOB-prijs = Free on board-prijs = aan de grens van het exporterende land

Export van melkpoeder uit de Europese Unie naar West-Afrika in 2018 (in ton)

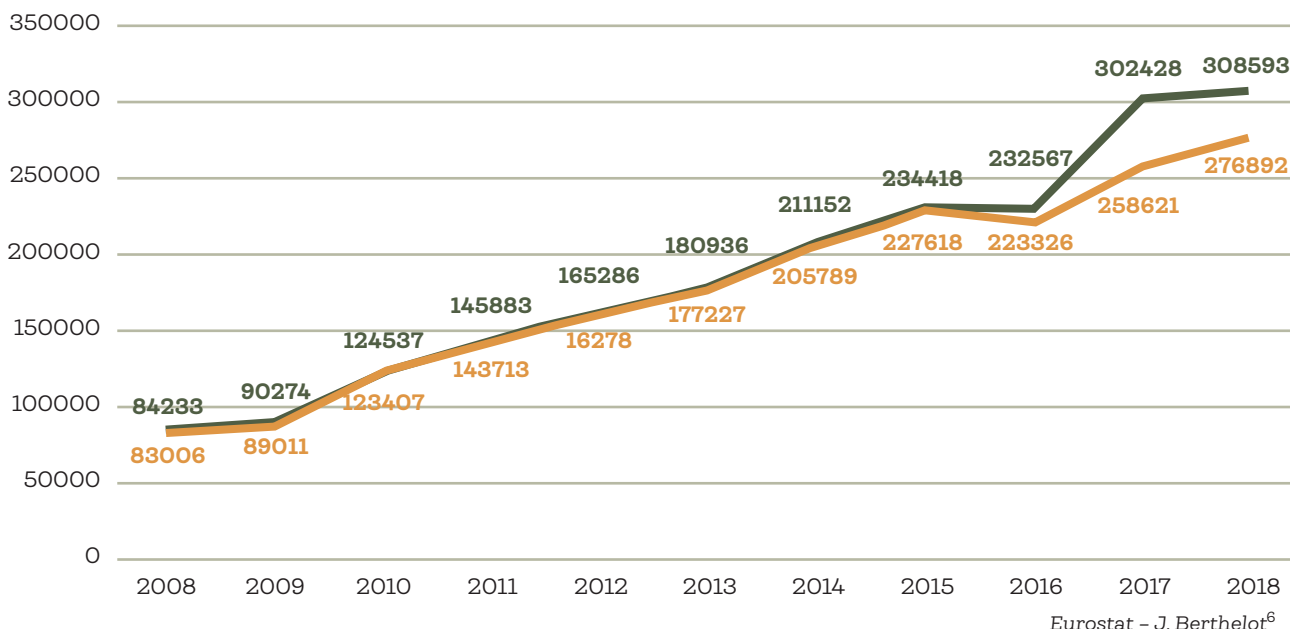
Eurostat - J. Berthelot

34,7% van de Europese uitvoer van PV-mengsels is bestemd voor West-Afrika (zie deel 2), terwijl twee derde van de in West-Afrika ingevoerde PV-mengsels uit de EU komt.

Ierland (de firma Glanbia) ligt op kop bij de export van PV-mengsels naar West-Afrika.

En 2018 importeerde West-Afrika 276.892 ton PV-mengsel, dat was 24% meer dan in 2016 en 234% meer dan in 2008 (zie de onderstaande grafiek). Nigeria voert het meeste in vanuit de EU (32,4% van het totaal), gevolgd door Senegal (26,9%), Mali (11,4%) ... In Senegal is de invoer van PV-mengsels bijvoorbeeld verviervoudigd tussen 2001 en 2016. Die sterke stijging gebeurt uiteraard ten koste van de invoer van vollemelkpoeder⁵, dat vandaag duurder is dan vetgevuuld poeder: palmolie vervangt steeds vaker de melkvetten in het poeder.

Export van vetgevuuld poeder (Codes 190190 en 19019099) uit de Europese Unie naar West-Afrika: 2008-2018 (in ton)

Eurostat - J. Berthelot⁶

190190 ● De codes 190190 en 19019099 stemmen overeen met een ruime en beperkte omschrijving van
 19019099 ● met palmolie hervette magermelkpoeder

⁵ De export van vollemelkpoeder door de Europese Unie daalde van 61.769 ton in 2010 tot 26.534 ton in 2018.

⁶ Op basis van de tarieflijnen zoals gebruikt door de Europese Unie

© Simply Human

Veel recente investeringen van Europese zuivelbedrijven in West-Afrika (Glanbia⁷, Arla, Nestlé, ...) houden verband met de boom van de minder dure PV-mengsels, waardoor de Afrikaanse producenten van lokale melk het nog moeilijker hebben om hun markt te ontwikkelen.

Gebrek aan transparantie

De productie en de verkoop van vetgevuuld poeder komen meestal niet voor in de statistieken over zuivelproducten. Het Europees Observatorium voor de Melkmarkt, dat meer transparantie moet verschaffen over de zuivelmarkten, maakt geen melding van de PV-mengsels. Nochtans was de Europese export van PV-mengsels in 2018 goed voor meer dan 40% van de totale export van melkpoeder en PV-mengsels. In haar vooruitzichten voor de landbouw 2018-2030 erkent de EU dat de toename van de interne vraag met 900.000 liter melk per jaar zal worden veroorzaakt door de PV-mengsels die kunnen bestemd zijn voor de uitvoer en waarvoor zij geen productiestatistieken heeft⁸. Die export staat vermeld onder een tarieflijn “diverse

voedingsbereidingen” en niet onder de tarieflijn “melkpoeder”. De beschrijving van het GBT van ECOWAS voor PV-mengsels stemt trouwens niet helemaal overeen met de beschrijving van de Eurostat-codes die de EU hanteert (zie Bijlage 3). Zo staan de mengsels voor de Europese Unie vermeld onder de code 19019099, die voor ECOWAS enkel zou overeenstemmen met de invoer van diezelfde mengsels in een verpakking van minder dan 12,5 kg, dat wil zeggen een kleine minderheid van de invoer van PV-mengsels. De grote meerderheid van de ingevoerde PV-mengsels zou daar vermeld staan onder de codes 19019010 en 19019020, die niet bestaan in de Europese codes. Dat is niet zo onschuldig, aangezien de overeenstemmende GBT's 20% of slechts 5% bedragen, en de code 19019099 niet is onderworpen aan de vrijstelling in geval van een akkoord voor handelsovereenkomst tussen de EU en ECOWAS (Economisch Partnerschap Agreement). De invoer van poeder en goedkope mengsels met een tarief van 5% bevordert de verwerkende industrie, maar gebeurt ten nadele van de productie van lokale melk. Om de ontwikkeling van de lokale melksector beter te beschermen, zou het GBT voor die producten moeten worden geharmoniseerd op het niveau van de hoogste tarieven. Die verschillende codes kunnen dus verwarrend werken en zijn ook de oorzaak van incoherente vermeldingen en verkeerde heffingen van douanerechten

7 Ierland produceert veel room, voor whiskyroomlikeur, vandaar de productie van veel magere melkpoeder, dat Glanbia sinds 1990 in West-Afrika verkoopt.

8 EU agricultural outlook 2018- DG AGRI- 6/12/2018

en hebben duidelijk een impact op de lokale productieketens. Bovendien hebben sommige West-Afrikaanse landen zoals Ghana een minder precieze tariefnomenclatuur. Een andere moeilijkheid houdt verband met het fenomeen van de heruitvoer, waarbij de werkelijke herkomst en samenstelling van de melk moeilijker te bepalen is. Zowel institutioneel als vanuit het oogpunt van de zuivelbedrijven is een verduidelijking nodig, om deze volop groeiende handel duidelijk af te bakenen.

In 2017 werd met PV gemengde geconcentreerde melk (links) gelanceerd, die 25% goedkoper is dan de oorspronkelijke geconcentreerde melk (rechts)⁹

Waarom wordt zoveel poeder verrijkt met plantaardige vetten?

Die sterke toename houdt verband met verschillende factoren: het zuivelbeleid van de EU, de wereldmarktprijzen en de strategie van de Europese bedrijven in West-Afrika:

- sinds het einde van de quota in 2015 en de toename van de melkproductie in de EU zijn de Europese melkpoedervoorraden sterk gegroeid, tot 380.000 ton in 2017 (zie deel 6). Bovendien hebben het Russische embargo op de invoer uit Europa en het einde van de EU-interventie (sinds 2018 wordt het overtollige melkpoeder op de markt niet langer opgekocht), de sector ertoe aangezet om nieuwe afzetmarkten te zoeken;
- de prijs van de melkvetten (room, boter) is sterk gestegen op de wereldmarkt: na een verdrievoudiging in 2009 kende de boterprijs in de winter 2016-2017 weer een pijlsnelle stijging, tot meer dan 6500 \$ per ton, of 4 keer meer dan in 2003. Die stijging is deels toe te schrijven aan een vernieuwde belangstelling voor boter bij de consumenten in de VS en Europa en aan een groeiende vraag in Azië. Daardoor gingen de bedrijven steeds meer room en boter produceren voor die lucratieve markten, waarbij magere melkpoeder als bijproduct ontstond, dat ook moest worden

⁹ G. Duteurtre, C. Corniaux, « le commerce de poudre réengraissée », rapport CIRAD, 2018

verkocht. De voorraden mageremelkpoeder kelderden de prijs in 2017-2018, tot op het niveau van 2003;

- tegelijk is de prijs van plantaardige olie sinds 2011 sterk gedaald. Palmolie is 15 tot 20% goedkoper dan sojaolie en 12 keer goedkoper dan boter (in vetequivalent).

De Afrikaanse consument wordt vaak bedrogen

De met plantaardige vetten gemengde producten worden niet altijd als dusdanig erkend door de West-Afrikaanse consument. Soms wordt de plantaardige oorsprong wel vermeld, maar dat geldt niet voor alle producten, en zeker niet voor de veel verkochte dichtgeknoopte doorzichtige zakjes zonder etiket, en evenmin voor lokale yoghurt en gerechten bereid op basis van PV-mengsels. Vandaar dat verwarring mogelijk is en vaak speelt de reclame daarop in (met beelden die verwijzen naar melk of naar de veeteelt).

De CODEX-norm stelt trouwens "De aanwezigheid van eetbaar plantaardig vet en/of eetbare plantaardige olie moet worden vermeld op het etiket. Wanneer dat vereist wordt door het land van de detailverkoop, moet de gangbare naam van de plant op basis waarvan het vet of de olie zijn geproduceerd voorkomen in de naam

van het product of worden vermeld¹⁰."

Die namaakzuivelproducten hebben niet dezelfde voedingswaarde (vetzuren, mineralen, vitamines). Om de voedingswaarde van de melkvetten te benaderen, zijn de bedrijven verplicht om mineralen en vitamines toe te voegen aan de met vet gevulde producten. Het verschil met de voedzame kenmerken van verse lokale melk is groot!

Terwijl die producten massaal worden verkocht, zijn er geen onderzoeken naar de gevolgen op het vlak van voeding en volksgezondheid, vooral dan voor baby's en zwangere vrouwen. Geen enkel product vermeldt de aanbeveling van de WHO "NIET GESCHIKT VOOR ZUIGELINGEN". De West-Afrikaanse bevolking die deze producten koopt, zonder te weten dat het geen zuivelproducten zijn, is niet op de hoogte van de eventuele risico's. Er is dan ook dringend openbaar onderzoek nodig naar de gezondheidseffecten van het verbruik van die mengsels van melkpoeder en plantaardige vetten¹¹.

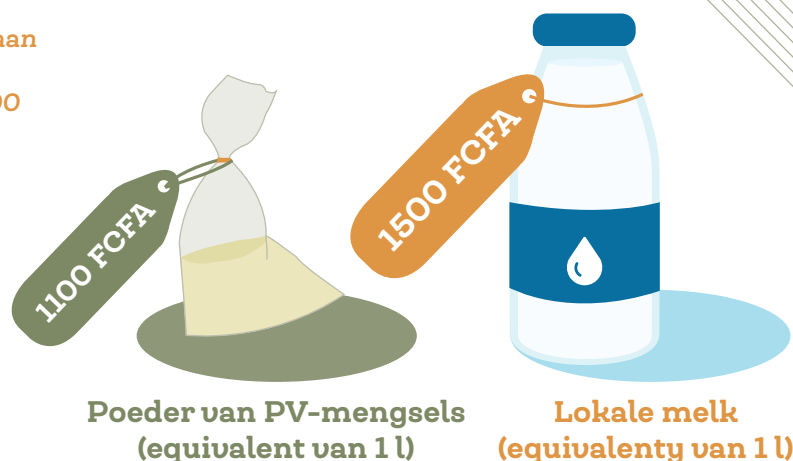
¹⁰ <https://docplayer.fr/48267316-Norme-codex-pour-un-melange-de-lait-concentre-ecreme-sucre-et-de-graisse-vegetale.html>

¹¹ Frankrijk had de import van die mengsels in 1984 verboden, vooral om gezondheidsredenen, maar het Europees Hof heeft dat verbod in 1988 opgeheven als inbreuk op het vrij verkeer van goederen.

4 ×

**Oneerlijke
prijsverschillen
met lokale melk**

In Senegal wordt een liter melk op basis van melkpoeder verkocht aan de consument aan een prijs tussen 800 en 1100 FCFA terwijl de lokale melk in dezelfde zones aan 1500 FCFA wordt verkocht.

Het concurrentievermogen van de West-Afrikaanse melkboeren op hun eigen markt wordt verstoord door de heel lage prijs van de ingevoerde zuivelproducten. Zoals blijkt uit recente publicaties, “leidt de import van melk en zuivelproducten zowel bij de verwerking als de consumptie tot concurrentie met de lokale melk en zuivelproducten¹.” De situatie verslechtert nog door de ontwikkeling van producten die zijn gemengd met nog goedkopere plantaardige vetten.

Voor de verwerkende (industriële of mini-)zuivelbedrijven, “is rauwe melk [...] vrijwel altijd duurder bij aankoop en (tot twee keer) duurder om te verwerken².”

Op het vlak van de consumptie werd in Burkina Faso bijvoorbeeld een liter lokale gepasteuriseerde melk in 2018 verkocht voor 600 FCFA (0,91 euro) tegenover 300 FCFA (0,34 euro) voor een liter melk op basis van melkpoeder. In Senegal kostte een liter op basis PV-mengsels tussen 230 en 290 FCFA, tegenover 420 tot 490 FCFA voor melk op basis van vollemelkpoeder^{3,4,5}.

De voorbije jaren is het verschil tussen vollemelkpoeder (VMP) en PV-mengsels vergroot (zie de onderstaande tabel).

Verkooprijks van melkpoeder en mengsels van melk en plantaardig vet in poedervorm in de detailhandel in Ouagadougou (sept. 2018)

Merken	Herverpakkend bedrijf	Verpakking (vet in g/kg)	Prijs (FCFA)	Prijs (FCFA/kg)	Prijs (€/kg)
Vollemelkpoeder:					
Kossam	Nima Industrie (Mali)	Zak van 200 g (26 g)	750	3750	5,72
Laicran	Cotim (Mali)	Sachet de 400g (26g)	1700	4250	6,48
Mengsel van magere melk en plantaardig vet in poeder:					
Vivalait	Sitrapal (Togo)	Zak van 240 g (28,5g)	700	2917	4,45
Vivalait	Sitrapal (Togo)	Zak van 500 g (28,5%)	1300	2600	3,96

G. Duteurtre – C. Corniaux, op.cit.

1 Broutin, C., Levard, L., Goudiaby, M-C. Quelles politiques pour la promotion de la filière «lait local», 2018
 2 Broutin, C., Levard, L., Goudiaby, M-C. Quelles politiques pour la promotion de la filière «lait local» p78, 2018
 3 Broutin, C., Levard, L., Goudiaby, M-C. Quelles politiques pour la promotion de la filière «lait local», 2018
 4 Zie Bijlage 2 voor een overzicht van de prijzen in vier West-Afrikaanse landen.
 5 Broutin, C., Levard, L., Goudiaby, M-C. Quelles politiques pour la promotion de la filière «lait local», 2018

Het poedermengsel van magere melk met plantaardige vetten wordt op de Afrikaanse markt ongeveer 30% goedkoper verkocht dan vollemelkpoeder.⁶

6 J. Berthelot

© Switch asbl

Door die prijsverschillen kiezen de armste bevolkingsgroepen voor het goedkoopste product. Maar doordat het verbruik van zuivelproducten slechts een klein deel van de gezinsuitgaven vertegenwoordigt, kan het argument van de voedselzekerheid niet worden ingeroepen om een beleid van lage prijzen voor ingevoerd melkpoeder te rechtvaardigen, temeer omdat de armoede vooral op het platteland voorkomt, waar de meerderheid van de mensen leeft van de veeteelt en de landbouw.

Om de prijzen van die twee toeleveringsbronnen dicht bij elkaar te brengen, is het ofwel nodig om de productiekosten (en dus de prijs van de lokale melk) te verlagen; of de prijs van de ingevoerde producten te verhogen. We hebben net gezien dat de prijs van die laatste nog daalt en dat de EU van plan is om nog steeds meer te exporteren. Op dit moment zou de keuze dus veeleer op de eerste optie vallen, namelijk de kosten voor de ophaling verlagen door de melkproductie in bepaalde regio's van West-Afrika te intensiveren. Zo kon de Laiterie du Berger in Senegal (Danone) de kosten van de aan de fabriek geleverde melk verlagen van 370 FCFA/kg in 2013 tot 315 FCFA in 2015⁷.

De West-Afrikanezen hebben geen zin in

een verhoging van de douanerechten voor geïmporteerd melkpoeder, dat zij omschrijven als een "levensnoodzakelijk product", om de voeding voor de arme stedelijke bevolking zo goedkoop mogelijk te houden.

In deel 6 zullen we zien dat de lage prijs van het Europees melkpoeder in West-Afrika een enigszins kunstmatige prijs is, als gevolg van het Europees zuivel- en landbouwbeleid, dat de landbouwbedrijven subsidieert en de zuivelbedrijven toestaat de melk te kopen bij de melkboeren tegen een prijs die lager ligt dan hun productiekosten.

Vanuit het oogpunt van de koopkracht is de prijs wel nog altijd het belangrijkste criterium, maar er is meer: ook de smaak en de specifieke kenmerken van het product kunnen de consument ertoe aanzetten om te kiezen voor lokale in plaats van ingevoerde producten. Maar het omgekeerde is ook waar: de stadsbevolking raakt gewend aan de smaak van de ingevoerde producten en kan voorbehoud maken tegenover lokale producten. In Dakar houden de mensen bijvoorbeeld van de smaak van melkpoeder bij het ontbijt.

In Burkina Faso "is de consumptie van lokale melk ingeburgerd geraakt in de voedingsgewoonten. De Burkinesezen weten dat je van verse melk

⁷ Campagnedossier melk in West-Afrika - 2018

yoghurt kunt maken en dus verkiezen steeds meer mensen yoghurt van lokale melk in plaats van yoghurt op basis van melkpoeder⁸, zo vertelt Ibrahim Diallo, voorzitter van de Nationale Unie van Minizuivelbedrijven en Melkboeren van Burkina Faso.

IN NIGER MOET EEN BEDRIJF DE DUIMEN LEGGEN DOOR HET SUCCES VAN DE LOKALE MELKPRODUCTIE

Lokale melk kan qua prijs niet concurreren met in bulk verkocht melkpoeder en nog veel minder met goedkope PV-mengsels. Maar ze is daarentegen heel concurrentieel tegenover een zakje Nido van 26 g dat wordt verkocht voor 200 FCFA. Dat zakje van het merk Nestlé is erg verspreid in de kiosken van de straatverkopers. Je kunt er maar één glas melk mee bereiden. Een liter kost dus 1 000 FCFA, of twee tot drie keer zoveel als de lokale melk. De beperking ligt hier niet in de prijs, maar in de bewaring, waardoor melkpoeder in het voordeel is. Het vaak gehoorde argument dat de lokale melk niet concurrentieel is, moet dus worden genuanceerd en zou investeringen in de lokale zuivelsector niet mogen ontmoedigen. Ondanks de algemeen ongunstige context is het project Nariindu, waarin een Nigerees bedrijf samenwerkt met centra voor melkophaling onder leiding van lokale boeren met de steun van Iram en Karkara, erin geslaagd de kwaliteit van de geleverde melk aanzienlijk te verbeteren, de ingezamelde hoeveelheid te verhogen (+ 600% op zes jaar tijd voor het centrum van Hamdallaye) en de seizoengebonden schommelingen in de productie te verminderen. ... Het aanbod aan lokale melk overstijgt momenteel de afzetmogelijkheden van het partnerbedrijf, dat in 2017 quota heeft opgelegd voor de aangekochte volumes. Dat stelt de melkboeren die vóór de invoering van de quota hun productiecapaciteit hadden verhoogd nu weer voor andere problemen, omdat ze sterk afhankelijk zijn van deze afzet en in dit model weinig betrokken zijn bij het beheer aan de afnamezijde van de keten⁹. Het bedrijf maakt gepasteuriseerde melk in zakjes, yoghurt en gestremde melk. Omdat de vraag bij de consumenten naar deze producten ook toeneemt, heeft het bedrijf beslist om te investeren om zijn capaciteit uit te breiden¹⁰.

8 Interview dans Défis Sud - décembre 2015

9 Bijdrage van M Seyni Amadou tijdens het seminar over lokale melk in West-Afrika, van CFSI op 26 februari 2019.

10 Volgens « Soutenir la filière lait local en Afrique de l'Ouest pour combattre la pauvreté » - CFSI- november 2018

Incoherentie met de Europese verbintenissen op het gebied van ontwikkeling

De Europese export van zuivelproducten heeft een duidelijk negatieve invloed op de ontwikkeling van de lokale zuivelsector in West-Afrika¹¹. Dat geldt des te meer door de uitvoer van PV-mengsels. Nochtans voldoet de Europese Unie niet voldoende aan haar verplichting inzake beleidscoherentie (in dit specifieke geval van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) ten gunste van ontwikkeling. Het principe om met het GLB “geen nadeel te berokkenen”, zou zich moeten vertalen in een uitbreiding van de bestaande monitoringinstrumenten van de EU in de landbouw. Die instrumenten zijn voor de ontwikkelingslanden essentieel bij hun inspanningen om de productiecapaciteit van hun lokale landbouw, hun lokale markten en bestaansmiddelen te versterken. De Europese Unie zou de regeringen van de ontwikkelingslanden meer bewegingsruimte moeten bieden om de nodige maatregelen in te voeren om de lokale productie te beschermen en te ondersteunen die gevoelig is voor de import van bepaalde producten.

We mogen de gevolgen van de productie van palmolie niet negeren. De uitbreiding van deze teelt veroorzaakt milieuschade, steeds vaker ook in nieuwe teeltgebieden, ook in West-Afrika. De teelt van palmolie draagt bij aan de ontbossing en aan de toename van de uitstoot van broeikasgassen. De uitbreiding van de agro-industriële plantages, ook door Europese investeerders, gaat vaak gepaard met conflicten over grond en verlies van de toegang tot landbouwgrond voor de plaatselijke bevolking. De beloftes dat de plantages zullen leiden tot economische ontwikkeling en werkgelegenheid, worden maar zelden werkelijkheid¹². De verschillende initiatieven voor de certificering van duurzame palmolie zijn er niet in geslaagd om de toeleveringsketen diepgaand te veranderen en te komen tot echt duurzame palmolie¹³.

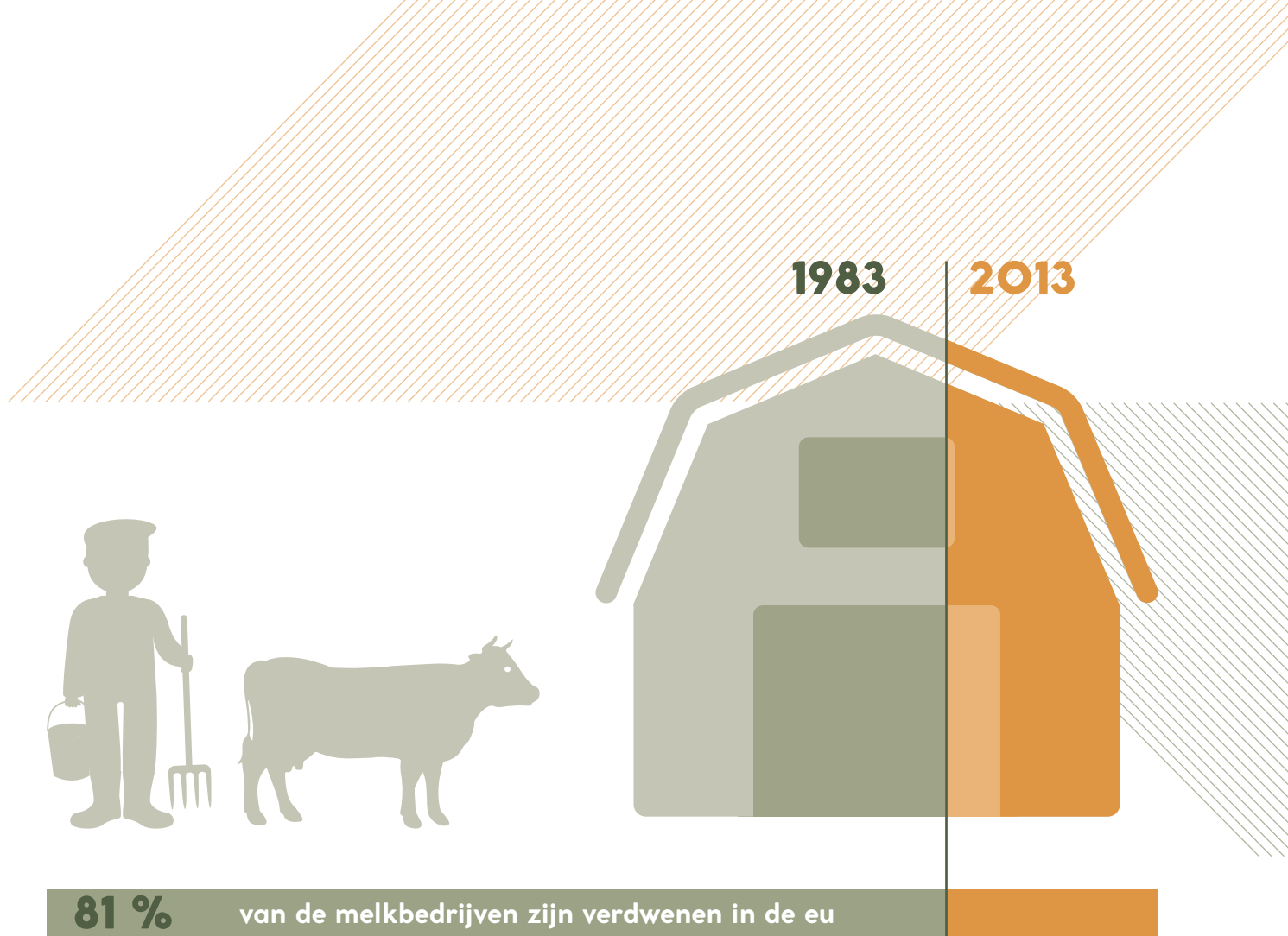
11 Broutin, C., Levard, L., Goudiaby, M-C, Quelles politiques pour la promotion de la filière «lait local», 2018.

12 Zie onder andere: FIAN, Accaparement de terres et huile de palme en Sierra Leone. 2019 (https://www.fian.be/IMG/pdf/malen_case_report_fr_web.pdf)

13 FIAN en andere ngo's. Dossier. Le mythe de l'huile de palme 100% durable. Les limites des initiatives volontaires : le cas de la RSPO et de l'Alliance belge pour une huile de palme durable. 2018 (<https://www.fian.be/IMG/pdf/dospalmoliefr-1217-lrn.pdf>)

5 ×

**Rampzalige
gevolgen voor de
West-Afrikaanse
en Europese
melkboeren**

Melkprijzen die lager liggen dan de productiekosten in de EU, ingevoerde melk die veel goedkoper is dan de lokale melk in West-Afrika: het gevoerde beleid veroorzaakt zowel in het Noorden als het Zuiden enorme sociale kosten.

Uitstel van executie voor de West-Afrikaanse melkboeren?

In 2015 stelde Ibrahim Diallo: “Op welke markt gaan de Europeanen hun pijlen richten bij de opheffing van de quota en het Russische embargo? Op Afrika en dat baart ons ernstige zorgen. Vandaag is melkpoeder zo goedkoop geworden dat we niet meer kunnen concurreren op de markt. Bovendien liggen onze productiekosten steeds hoger¹.”

Door de vele beperkingen voor de West-Afrikaanse zuivelproductie (zie deel 1) en de goedkope invoer, zal de huidige trend om het tekort aan lokale melk op te vangen met ingevoerde melk zich verder en zelfs nog

sneller doorzetten, met de ontwikkeling van de invoer van met plantaardige vetten aangevulde mengsels. Dat zet een aanzienlijke rem op de ontwikkeling van de zuivelproductie.

Om een drijfveer te hebben om meer te produceren, moet er een eerlijke melkprijs zijn en mag die prijs niet enkel worden bepaald door de zuivelverwerking (zuivelbedrijven). Wanneer zoals in Europa de intensivering van de productie, bedoeld is om de prijs van de lokale melk te verlagen, levert de verhoogde productiviteit voordeel op aan afnemerszijde en niet voor de melkboeren. Daarom is het belangrijk om verschillende verkoopcircuits of coöperatieve organisaties op te zetten, waar de veehouders het echt voor het zeggen hebben. Minizuivelbedrijven die in handen zijn van de veehouders en die onderling met elkaar verbonden zijn, bieden bijvoorbeeld veel mogelijkheden. De modernisering en de ontwikkeling van de sector mag er trouwens niet toe leiden dat de vrouwen verder af staan van de nieuwe inkomsten en van de besluitvorming.

Lokale kortere ketens zoals minizuivelbedrijven zijn een manier om het inkomen van de melkboeren en -boerinnen te verhogen, net

¹ Interview in Défis Sud- op.cit.

zoals inspanningen om hun productiekosten te verlagen, onder andere via collectieve systemen die toegang bieden tot goedkoper veevoeder.

Als het Afrikaans en Europees beleid een andere koers gaat volgen en als de fouten van het Europese systeem dat steeds meer wil produceren niet worden herhaald, kunnen de West-Afrikaanse melkboeren beschikken over een bloeiende markt, waardoor hun grond meer kan opbrengen en de armoede op het platteland kan afnemen. In het andere geval zullen velen van hen een onzeker bestaan blijven leiden of de grond waarop zij hun vee hoeden moeten verlaten, waardoor de armoede, de plattelandsvlucht en de onzekerheid alleen maar zullen toenemen.

“De mengsels met palmolie betekenen onze stille dood”

benadrukt Moustapha Dia, voorzitter van Adena²

De Europese melkboeren zitten op een kruitvat: steeds meer melk, steeds minder boeren en nog altijd geen inkomen

Als West-Afrika zoveel Europees melkpoeder invoert, zou je kunnen denken dat dit voordelig is voor de Europese boeren. Maar voor de meesten onder hen is dat niet het geval. In de meeste gevallen krijgen zij voor hun melk een prijs die lager ligt dan hun productiekosten en zij die overleven, slagen daarin dankzij Europese en nationale subsidies, maar vaak ook dankzij het

loon van hun partner die werkzaam is buiten de landbouw.

Van 1983 tot 2013 daalde het aantal zuivelboerderijen in de tien grootste EU-lidstaten met 81%³. De EU met 28 lidstaten telde in 2013 nog 600.000 gespecialiseerde melkveebedrijven. In Frankrijk bijvoorbeeld zou na een daling van het aantal veehouders van 155.000 tot 80.000 tussen 1995 en 2010⁴, hun aantal nog verder kunnen dalen tot slechts 20.000 in 2035.

Sinds de aankondiging van het einde van de quota hebben de Europese melkboeren al twee grote zuivelcrises meegemaakt, waardoor de prijzen in 2009 en in 2015-2016 instortten en een groot aantal melkveebedrijven verdwenen is.

De Deense boerderijen, met gemiddeld meer dan 400 koeien, die vaak worden gezien als het te volgen model van intensivering, zitten diep in de schulden (20.000 € per koe in 2010⁵). Ze zijn sterk afhankelijk van de banken en staan op de rand van het bankroet als de melkprijs daalt. Het aantal zuivelboerderijen is er gedaald van 33.000 in 1984 tot 3.000 in 2014.

De EU koos voor de vlucht vooruit met overproductie en de export van melkpoeder met een geringe meerwaarde. Zo doen de melkboeren verplicht mee aan een "race to the bottom" met de andere exporterende landen voor steeds lagere productiekosten. Als de huidige koers wordt aangehouden, zouden 15.000 'melkfabrieken' volstaan met 1000 koeien die elk 10.000 liter melk per jaar leveren, om de huidige Europese productie te halen.

Sinds het einde van de quota in 2015 blijft de

2 Intervention lors du Séminaire sur le lait local en Afrique de l'Ouest organisé par le CFSI le 26 février 2019. Adena = Association pour le Développement de Namarel, présente au Sénégal.

3 [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudesBRIE/2018/630345/EPRS_BRI\(2018\)630345_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudesBRIE/2018/630345/EPRS_BRI(2018)630345_EN.pdf)

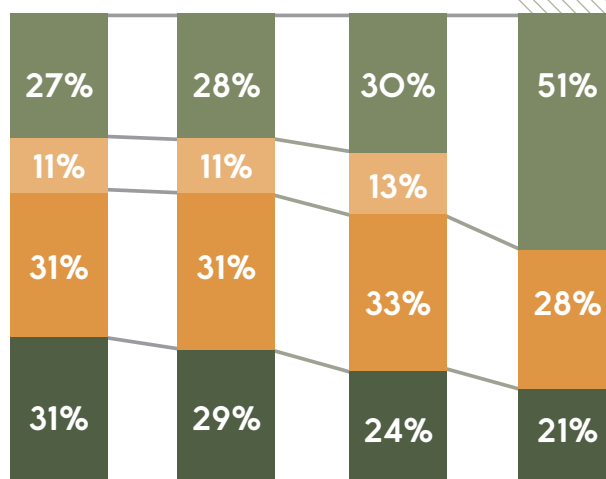
4 France Agrimer, 2011

5 André Pflimlin, Europe laitière, 2010

Verdeling van de toegevoegde waarde in de Europese voedingsketen

- Retail
- Groothandel
- Voedingsindustrie
- Landbouw

Prof. Alan Matthews

Europese Commissie de melkboeren een groeiende wereldmarkt voorspiegelen en zet zij hen ertoe aan om meer te produceren, wat ze ook doen. Terwijl de productiekosten stijgen, gaat de melkprijs op en neer, volgens de grillen van de wereldmarkt, en de melkboeren hebben daar helemaal geen greep op.

Melkpoeder... zand in de ogen?

We mogen niet vergeten dat de wereldmarkt een restmarkt is, goed voor minder dan 10% van de productie, met vooral industriële producten (melkpoeder, boter, kaas-ingrediënten) die weinig opleveren voor de Europese melkboeren een Europese markt voor bewerkte verse producten en kwaliteitskaas, die veel zou kunnen opleveren als de melkprijs niet gebaseerd zou zijn op de wereldprijzen van exportproducten. In 2015 vertegenwoordigde melkpoeder slechts 2,9% van de afgewerkte zuivelproducten in de EU⁶. De (coöperatieve of particuliere) verwerking en de supermarkten leggen beslag op de marges die worden gerealiseerd bij de Europese consumenten op bewerkte producten.

DE EU heeft belangstelling voor de productie en de export, maar veel minder voor de producenten.

De industrialisering van de melkveebedrijven volgens het Deense model, waarvan de lage inkomsten vaak berusten op de gesubsidieerde verkoop van biogas, de steun van de banken en andere voorzieningen, heeft trouwens andere negatieve externe gevolgen. Vooral voor het milieu en het klimaat zijn de gevolgen ingrijpend: gebrek aan weiland, hoog verbruik van ingevoerde soja uit Zuid-Amerika, verschuiving van de productie naar de invoerhavens van soja ten koste van meer ingesloten streken met permanent grasland, uitstoot van methaan en ammoniak, ...

Samengevat:

- de West-Afrikaanse melkboeren krijgen op hun markten concurrentie door de invoer van Europese melkboeren, die de ontwikkeling van de lokale productie belemmeren,
- de Europese melkboeren worden gedestabiliseerd door de te lage melkprijzen en ondanks de Europese subsidies daalt hun aantal zienderogen,
- Als de boeren verliezen, wie zijn dan de winnaars?

6 Eurostat. Agriculture statistics, milk, 2016

6 ×

**Wie is
verantwoordelijk ?**

De verantwoordelijkheid van het Europese beleid

Het zuivel-, landbouw- en handelsbeleid van de Europese Unie en West-Afrika spelen een rol bij deze aanhoudende ramp. We zullen ons hier vooral toespitsen op het Europees beleid, dat allesbehalve voldoet aan zijn verplichting tot beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling.

> HET EUROPEES ZUIVELBELEID

Gedurende 31 jaar, van 1984 tot 2015, heeft de EU haar zuivelproductie gereguleerd met behulp van melkquota die het volume van de Europese productie beperkten. De quota werden verdeeld over de lidstaten en de melkboeren, volgens historische referenties. De EU deed dit meer om de uitgaven (aankoop van overschotten op de markt, opslag, exportsteun) als gevolg van de bergen eerder geproduceerde overschotten onder controle te krijgen dan wel om een groot aantal melkboeren te behouden. De intensivering van de veehouderij, met minder melkveebedrijven die meer produceerden, bleef gewoon doorgaan.

De Europese melkquota werden vastgelegd op een niveau dat lager lag dan de vroegere productie, maar nog altijd 10% hoger dan de Europese consumptie, om de (gesubsidieerde) export in stand te houden en ook om druk uit te oefenen op de aan de melkboeren betaalde melkprijs. Dankzij die marktregulering stabiliseerde de melkproductie en daalden de Europese uitgaven van de zuivelsector, terwijl de uitgaven van de andere niet-gereguleerde sectoren stegen¹.

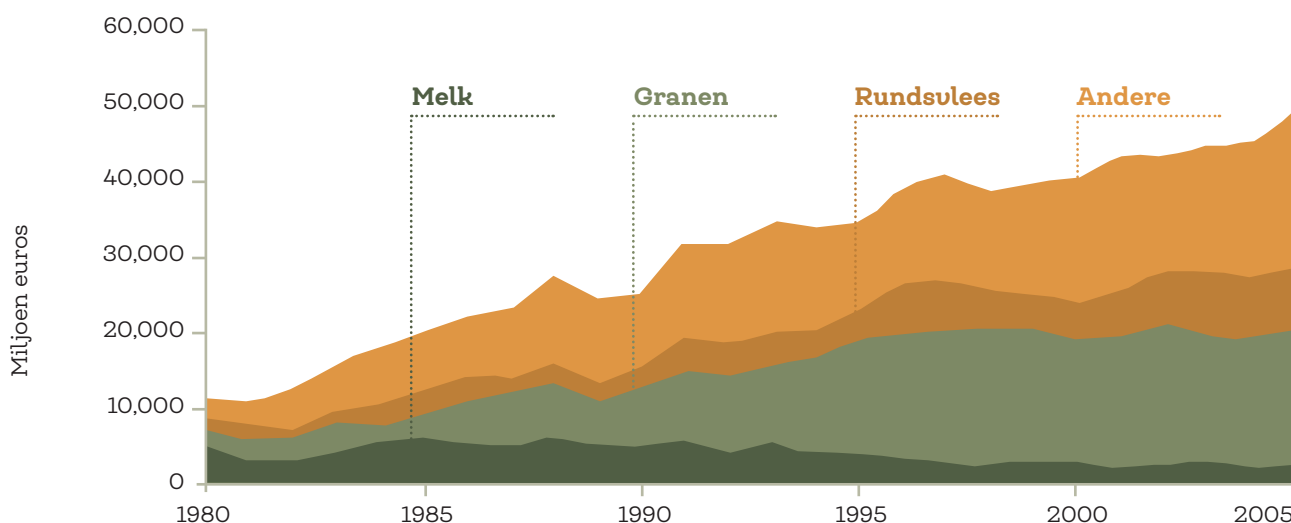
Uitgaven van de verschillende sectoren in de EU

Maar in 2003 werd het Europees zuivelbeleid aangepast aan de nieuwe koers van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (zie verder): deregulering van de markten, afstemming van de Europese prijzen op de wereldprijzen, gedeeltelijke vergoeding voor de prijsdaling door rechtstreekse steun aan de melkboeren, losgekoppeld van de productie, verlaging van de douanerechten op de import van zuivelproducten, die evenwel nog altijd hoog lagen. Die nieuwe koers werd aangedreven door de zuivelindustrie, die tegen lage prijzen wilde inkopen en exportmarkten wilde veroveren.

De EU kondigde het einde van de quota aan tegen 2015, met een geleidelijke stijging van de Europese quota vanaf 2008, in combinatie met een daling van de prijzen. Voor de melkboeren betekende dat meer produceren... om minder te verdienen. De melkboeren moesten "de signalen van de markt volgen" en de EU moest zo weinig mogelijk tussenkomen op die markt².

En wat moest gebeuren, gebeurde ook: na een korte periode van stijgende melkprijzen in 2007-2008 als gevolg van een tijdelijke internationale hoog conjunctuur, stortte de prijs in 2008 in, op het moment dat de EU het stopzetten van de quota bevestigde en de productie verhoogde. In 2009 ontstond een heel ernstige crisis, met veel protestacties van de veehouders, tot en met stakingen in de levering. Tussen 2007 en 2010 verdween een derde van de melkveebedrijven.

De Europese Rekenkamer publiceerde in oktober 2009 een evaluatierapport over de melkquota en stelde vast: "de melkquota hebben de productie doeltreffend beperkt, maar hun niveau is lang te hoog gebleken in verhouding tot de capaciteit

¹ Om nauwkeurig te zijn, zouden we ook bij de zuivelsector een deel van het budget voor de sector van de grote teelten moeten aanrekenen, die een deel van de voeding van de melkkoeien kweken.

² Maar de ontkoppelde steun en de hoge douanerechten zijn wel een sterke overheidsinterventie op de markt!

van de markt om de overschotten op te sloppen... De Commissie en de lidstaten moeten hun inspanningen in de eerste plaats richten op het bevredigen van de noden van de Europese binnenlandse markt en, complementair daaraan, op de productie van kaas en andere producten met een hoge toegevoegde waarde die kunnen worden uitgevoerd zonder budgetsteun³. Maar de Europese Commissie negeerde dit en antwoordde onder aanvoering van de Deense Commissaris Mariann Fischer-Boel dat de aanpassing aan de binnenlandse markt "geen politiek doel en ook geen economisch doel" was⁴.

In 2012 besliste de EU onder leiding van de Roemeense Commissaris Dacian Ciolos, om de woede van de veehouders te temperen, tot een aanpassing van haar zuivelbeleid (het "melkpakket"). Dit moest de veehouders meer macht geven door het afsluiten van contracten met zuivelbedrijven te verplichten - wat neerkwam op een privatisering van het zuivelbeleid ten voordele van de zuivelbedrijven - en door het oprichten van producentenorganisaties aan te moedigen, maar wel met beperkingen waardoor de macht bij de zuivelbedrijven bleef.

Na het eind van de quota in 2015, explodeerde de "urijgemaakte" productie en ontstond er weer een crisis, vooral ook omdat het Russische embargo op uitvoer vanuit de EU en de minder sterke vraag uit China een sterke invloed hadden op de prijzen. In 2015-2016 verloren de Europese

veehouders 20 miljard euro aan inkomsten⁵. Maar de Commissie, onder de verantwoordelijkheid van de Ierse Commissaris Phil Hogan - wiens land dankzij het zachte klimaat de laagste productiekosten van de EU had en van plan was zijn productie te verdubbelen - weigerde in te grijpen. De melkprijs zakte toen onder de interventiedrempel van 220 €/ton, die nochtans al duidelijk lager lag dan de productiekosten, die werden geschat op 374 à 451 €/ton⁶, en de EU moest massaal mageremelkpoeder opkopen op de markt, tot 380.000 ton, op kosten van de belastingbetalers.

In juli 2016 verklaarde de Commissie, zich akkoord met een vrijwillig programma voor productiebeperking, onder druk van de veehouders en sommige ministers. Hieraan namen veel veeboeren deel, en met succes⁷. De productie daalde, de prijs ging weer omhoog. Maar nog was de les niet geleerd en in het najaar van 2017 overtrof de Europese productie alle voorspellingen. En toch nam de Commissie in haar voorstel van 1 juni 2018 over de hervorming van het GLB na 2020 de maatregel van 2016 niet over en bleef zij nog altijd rekenen op de wereldmarkt.

Vandaag is de productie, vooral dankzij een grote droogte in Europa in 2018, gestabiliseerd

3 Rapport spécial n°14 - Cour des comptes européenne, 2009

4 André Pflimlin - op. cit. p. 238

5 A. Pflimlin, séminaire « Consommer local, l'avenir de l'alimentation en Afrique de l'Ouest-Paris, 26/2/2019

6 Voor de volgende landen: Duitsland, België, Denemarken, Frankrijk, Luxemburg en Nederland, http://www.europeanmilkboard.org/fileadmin/Dokumente/Milk_Production_Costs/Gesamtbrochure/Cost_study_2017_new.pdf

7 Persbericht - Europese Commissie - 5/7/2017 - onderzoek A. Fink-Kessler - A. Trouvé voor EMB - juli 2017

en de voorraden melkpoeder zijn geslonken: die zijn door de Europese Commissie – zonder transparantie – verkocht door op de prijzen te wegen. De iets hogere melkprijs (0,35 €/l in december 2018), ligt nog altijd lager dan de productiekosten van veel melkveebedrijven.

De Europese Unie is nog altijd de grote storende factor op de wereldmarkt, en kan die markt op enkele maanden verzadigen. Tussen 2016 en 2018 is de export van magere melkpoeder met meer dan 40% gestegen, tot 834.092 ton⁸. Zonder regulering van de productie vooraleer het tot een crisis komt, zonder voorrang te geven aan de interne markt en aan producten met een grote toegevoegde waarde en zonder herverdeling van de toegevoegde waarde in de zuivelsector, vallen de volgende crises al te voorspellen, met de bijbehorende herstructurerings, zelfmoorden van veeboeren en overschotten van melkpoeder die op de Aziatische en Afrikaanse markt moeten worden verkocht.

> DE ONEERLIJKE CONCURRENTIE VAN HET GLB OP DE EXTERNE MARKTEN

Het is niet mogelijk om het huidige Europese landbouw- en zuivelbeleid en de gevolgen voor derde landen te begrijpen zonder te verwijzen naar het belangrijke verband tussen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de regels voor de internationale handel in landbouwproducten, die dateren van 1994.

De Europese Commissie laat niet na om bij elk van haar interventies luid te verkondigen dat de EU sinds de hervorming van het GLB in 1992 en de daaropvolgende hervormingen een eind heeft gemaakt aan de exportsubsidies die de handel verstoren. Dat klopt. Maar hebben de interne subsidies aan de melkveebedrijven en aan de industrie, die het grootste deel van het GLB-budget uitmaken, dan geen enkel effect?

Hiervoor moeten we teruggrijpen naar de grote hervorming van het GLB in 1992, parallel aan de GATT-onderhandelingen⁹ over de regels voor de internationale handel in landbouwproducten. In 1992 kwamen de VS en de EU, die omwille van hun exportsubsidies door derde landen werden beschuldigd van dumping, overeen om gebruik te maken van een “zwakte” in de GATT-regels.

Volgens GATT is dumping de uitvoer van een product tegen een lagere prijs dan de prijs op de binnenlandse markt. Dat was het geval in de EU tijdens het eerste GLB van 1962 tot 1992, toen de Europese landbouwprijzen hoger waren dan op de internationale markt, waardoor exportrestituties (subsidies) nodig waren om tegen de wereldprijs te kunnen verkopen. Dat was inderdaad oneerlijk tegenover derde landen.

Om hun overwicht op de toenmalige internationale landbouwmarkten niet te verliezen, vonden de VS en de EU een oplossing die hun de kans bood om hun landbouw te blijven subsidiëren en te blijven exporteren, zonder van dumping te worden beschuldigd. Daarvoor

⁸ EU Milk Market Observatory, https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/market-observatory/milk/pdf/eu-extra-trade_en.pdf

⁹ Algemeen Akkoord over de Douanetarieven

Laten we ons in de plaats stellen van een senegalese melkproducent die in de haven van Dakar zakken Europees melkpoeder ziet toekomen waarmee hij moet concurreren.

hoefden ze alleen maar hun landbouwprijzen te verlagen tot het niveau van de wereldprijzen en die daling te compenseren door rechtstreekse steun aan de landbouwbedrijven, eerst nog half gekoppeld aan de productie en daarna vanaf 2003 ontkoppeld, met de bewering dat de ontkoppelde steun geen versturende werking had op de handel.

Door de toenmalige economische en geostrategische machtsverhoudingen konden zij de goedkeuring van die nieuwe regels opleggen, die in 1994 de regels van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) werden.

Dit was een van de belangrijkste drijvende krachten achter de hervorming van het GLB van 1992 en de vier daaropvolgende hervormingen. De regels van de internationale handel gaven vorm aan het GLB en het overige landbouwbeleid in de wereld.

Laten we ons nu even in de plaats stellen van een Senegalese melkboer die ziet hoe in de haven van Dakar zakken Europees melkpoeder aankomen, waarmee hij moet concurreren. Vóór de hervorming van het zuivelbeleid van 2003 konden die zakken aankomen tegen de wereldprijs dankzij de exportsubsidies van de EU. Sinds 2003 komen deze zakken nog altijd tegen de wereldprijs aan in de haven van Dakar, zonder exporthulp van de EU. Maar ze konden bij de Europese melkboer worden aangekocht

tegen die wereldprijs, die lager ligt dan zijn productiekosten, omdat de EU steun heeft toegekend waardoor de melkboer zijn melk kan verkopen tegen een lagere prijs dan zijn productiekosten. Voor de Senegalese melkboer is de situatie niet veranderd en is de oneerlijke concurrentie dezelfde, net als de versturende werking, ongeacht of de EU-subsidie al dan niet gekoppeld is aan de productie.

Maar de EU kan nu stellen dat er geen sprake meer is van dumping, omdat zij exporteert tegen dezelfde prijs als de prijs op de interne markt: dat is het handige aan de definitie van dumping van GATT, die verschilt van de gebruikelijke definitie waarin sprake is van een product dat wordt verkocht tegen een lagere prijs dan zijn kostprijs. Op 3 maart 2005¹⁰ verklaarde de beroepsinstantie van de WTO die definitie echter nietig. Zij nam de gebruikelijke definitie over en veroordeelde de VS voor zijn subsidies aan de katoenkwekers. Daarna liet de VS zijn ontkoppelde subsidies varen, maar de EU deed dat niet.

De GLB-subsidies voor de melkveebedrijven en voor de gronden waarop veevoeder en voedergewassen wordt gekweekt, dragen dus bij

¹⁰ Eigenlijk gebeurde dit vier keer: twee keer voor zuivelproducten uit Canada in december 2001 en december 2002, één keer voor katoen uit de VS op 3 maart 2005 en één keer voor suiker uit de EU op 28 april 2005 - documentatie WTO - geciteerd door Jacques Berthelot

aan de export van goedkoop melkpoeder uit de EU naar West-Afrika. Zij hebben wel degelijk een versturende werking op de handel en zouden kunnen worden aangevochten voor de WTO. Het bedrag voor elke liter melk bedraagt gemiddeld 6,74 eurocent, of 44,2 FCFA per liter¹¹.

Die subsidies dekken zelfs niet eens volledig het verschil tussen de melkprijs die de Europese melkboeren ontvangen en hun productiekosten. Zonder de GLB-premies en zonder de sterke bescherming van de interne markt door hoge douanerechten zouden de melkboeren failliet gaan. De premies moeten ervoor zorgen dat zij blijven produceren en de afnemerszijde bevoorraden tegen prijzen die lager liggen dan de productiekosten¹² : het GLB heeft de verkoop met verlies geïnstitutionaliseerd en dat is de tweede belangrijke drijvende kracht achter de GLB-hervorming van 1992, die nog altijd volop speelt. De GLB-premies zijn in feite subsidies van de belastingbetalers aan de zuivelindustrie en de supermarkten¹³.

Weten de Europese belastingbetalers dat zij op die manier Lactalis en Carrefour, Arla en Tesco, Danone en Aldi, ... financieren? Weten zij dat ze de export van goedkoop melkpoeder naar West-Afrika financieren?

Bij de GLB-subsidies moeten we trouwens alle Europese en nationale financiering toevoegen voor infrastructuur, transportmiddelen en krediet, en ook de nationale subsidies voor de energie die wordt geproduceerd door de methaaninstallaties van de grote melkveebedrijven. Al die subsidies bevorderen de productie en de export en hebben geen equivalent in West-Afrika.

► HET EUROPEES HANDELSBELEID: EPA'S ZIJN SCHADELIJK VOOR WEST-AFRIKA

Zoals we net hebben gezien, bevorderen de huidige internationale handelsregels de export van goedkoop melkpoeder, maar het zijn vooral de zogenaamde Economische Partnerschapsovereenkomsten (EPA's) tussen de EU en enkele regio's in ontwikkeling, waaronder West-Afrika (ECOWAS + Mauritanië), die bepalend zijn. Zij kaderen, voor de EU, in een strategie om steeds meer regionale of bilaterale vrijhandelsakkoorden af te sluiten. Het is trouwens DG Handel van de Europese Commissie

die deze overeenkomsten aanstuurt, en niet langer DG Ontwikkeling en Samenwerking. Christiane Taubira, auteur van een rapport voor de Franse regering over de EPA's, noemt de EPA's "overeenkomsten over handel en niet over ontwikkeling"¹⁴.

De Europese Unie, die sinds het begin van het GLB haar slagkracht voor de melkexport heeft ontwikkeld door haar markt te beschermen¹⁵, wil de landen van West-Afrika, die landen in ontwikkeling zijn, verplichten om hun handel met de EU vrij te maken voor ze hun economie hebben geconsolideerd.

In 2001 had de EU in haar "alles behalve wapens-initiatief" voor de minst-ontwikkelde landen (MOL) vrije toegang tot haar markt toegestaan, terwijl ze de import uit de EU mochten blijven belasten. De EPA's maken de "alles behalve wapens-regeling" ongedaan, aangezien ze verplichten om de douanerechten op 80% van de export uit de EU op te heffen.

De regionale EPA met West-Afrika werd in 2014 afgerond, maar Nigeria, dat de helft van de bevolking van de regio vertegenwoordigt, weigert tot vandaag die overeenkomst te ratificeren, om de industrialisering van het land en zijn handel met de andere landen van de regio niet te belemmeren. De herverkiezing van president Muhammadu Buhari eind februari 2019 laat vermoeden dat de regionale EPA heel waarschijnlijk nooit in werking zal treden.

Er zijn twee tussentijdse overeenkomsten (TEPA's) ondertekend met Ivoorkust en met Ghana. De TEPA met Ivoorkust is op 1 januari 2019 in werking getreden: zij voorziet, onder andere, de verlaging van het douanerecht op zakken van 25 kg melkpoeder van 5% naar 0% in 2024. De TEPA met Ghana zou in 2020 in kracht moeten treden en voorziet een geleidelijke daling van dat douanerecht in de daaropvolgende jaren¹⁶. Het risico bestaat dat het minder belaste melkpoeder vanuit Ghana en Ivoorkust wordt doorgevoerd naar de andere ECOWAS-landen zonder EPA, die het GBT van de ECOWAS van 5% voor melkpoeder behouden.

Voor PV-mengsels in zakken van 12,5 kg of meer (code 19019010 en -20) bedraagt het regionale GBT 5%, terwijl het 20% bedraagt voor de import van zakken van minder dan 12,5 kg. Met of zonder regionale EPA zal het tarief van 20% op die import blijven gelden voor de andere staten van West-Afrika zonder tussentijdse EPA, want

11 J. Berthelot, op.cit

12 Herlees de toespraak van Pascal Lamy, EU-commissaris voor Handel voor de CIAA (confederatie van de voedingsmiddelenindustrie) van 19/6/2003 - geciteerd door J. Berthelot - op.cit

13 En natuurlijk ook de grote veeteeltbedrijven omdat het grootste deel van de subsidies per hectare geldt, zonder bovengrens.

14 Interview in 'Journal du Dimanche' - 7/7/2008.

15 In het huidige GLB zijn de interne prijzen vaak lager dan de productiekosten, wat ook een vorm van bescherming is tegenover de import, die enkel mogelijk is met subsidies aan de landbouwbedrijven.

16 Kalender van de TEPA Ghana nog onder discussie

© SOS Palm

het is in de EPA uitgesloten van de vrijmaking. Maar in de TEPA van Ivoorkust zal het douanerecht voor die PV-mengsels over dertien jaar dalen tot 5% en in Ghana zal het dalen van 10% naar 5% en daarna tot 0% in 2030. De import van PV-mengsels die onderworpen zijn aan 5% zal ook volledig worden vrijgemaakt, vandaar het grotere risico dat ze door Ivoorkust en Ghana weer worden uitgevoerd naar de andere staten.

Ondanks de kritiek van het Franse parlement en van EU-regeringen (Verenigd Koninkrijk, Duitsland) en van de president van Ghana en Nigeria op de EPA's, heeft de Europese Commissie, die onderhandelt in naam van de 28 staten, geweigerd om de EPA die in 2014 is afgewerkt aan te passen en heeft zij geen rekening gehouden met drie negatieve evaluatiestudies over de EPA's, die zij zelf had besteld¹⁷.

De EU beweert geen "offensief handelsbelang" op het gebied van landbouw te hebben tegenover West-Afrika, omdat de betreffende transactievolumes nog niet heel groot zijn – behalve voor PV-mengsels – in vergelijking met de handel in landbouwproducten met andere regio's in de wereld. Maar zij probeert wel de regionale EPA op te leggen en schuift de pionnen van haar zuivelbedrijven (en andere bedrijven) naar voren in West-Afrika, een markt met grote groeiemoeilijkheden.

De EU is ook betrokken bij de onderhandelingen over de opvolger van het Akkoord van Cotonou tussen de EU en 79 ACS-landen (Afrika, Caraïben en de Stille Oceaan), dat in 2000 werd ondertekend en in 2020 afloopt. Dat akkoord zal ook een luik over de EU en Afrika bevatten. De Europese Raad heeft het onderhandelingsmandaat goedgekeurd dat de Europese Commissie daarvoor in juni 2018 heeft gekregen. De Commissie hoopt de onderhandelingen af te ronden in de zomer van 2019.

In de komende onderhandelingen moet de EU beseffen dat zij er geen belang bij heeft om haar handelsrelaties met Afrika te veranderen in een sociale tijdbom, gezien de problemen op het vlak van armoede op het platteland, onveiligheid in het Sahelgebied en migratie.

**“De lopende EPA-onderhandelingen moeten stoppen, de ondertekende EPA's mogen niet in werking treden in hun huidige vorm en de tussentijdse EPA's moeten worden ingetrokken”
Internationale Vakbondsfederatie (ITUC)¹⁸**

17 J. Berthelot - « vous avez dit libre échange ? - L'APE UE-AO » - L'Harmattan - 2018 - pagina 53

18 Cité par J. Berthelot op cit, 10 octobre 2017, p. 37

DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET WEST-AFRIKAANSE BELEID

ECOWAS heeft dan wel in 2015 een offensief voor lokale melk gelanceerd (zie deel 8), maar we moeten vaststellen dat de import nooit zo groot is geweest. De regeringen van de ECOWAS-staten hebben voor het grootste deel van de import van melkpoeder en PV-mengsels een GBT van amper 5% vastgelegd. De douanebescherming voor magere melkpoeder bedraagt 74,5% voor de EU¹⁹ en 60% in de West-Afrikaanse Gemeenschap. ECOWAS heeft een EPA onderhandeld met de EU die de import van klassiek melkpoeder de komende jaren volledig vrij maakt²⁰, evenwel met uitzondering van het tarief van 20% voor PV-mengsels in zakken van minder dan 12,5 kg, die zij niet zou moeten vrijmaken. We hebben gezien dat deze overeenkomst ongetwijfeld niet in werking zal treden.

Er bestaat geen duidelijke regionale verplichte etikettering van voedingsproducten en de zuivelbedrijven die investeren in het herverpakken van melkpoeder, zijn niet overal verplicht om te investeren in de verwerking van lokale melk. Dat zijn enkele West-Afrikaanse beslissingen die dus niet bevorderlijk zijn voor de lokale melk.

Tegenover de druk van de Europese zuivelbedrijven, de Europese import-/exportbedrijven en de bedrijven die bepaalde grote West-Afrikaanse havens controleren en tegenover de druk van de Europese Unie, maar ook van de West-Afrikaanse importeurs kiezen de regeringen van ECOWAS op dit moment voor een zo goedkoop mogelijke bevoorrading met geïmporteerde melk voor hun groeiende arme stedelijke bevolking.

Waarschijnlijk is hun bewegingsruimte beperkt door de economische, financiële en strategische machtsverhoudingen, maar met een markt van 400 en binnenkort 800 miljoen consumenten – veel groter dan die van de EU – zou ECOWAS meer gewicht kunnen hebben met haar keuzes en haar voedselsoevereiniteit kunnen versterken.

West-Afrika zou inspiratie kunnen halen in India, dat in 1960 zijn zuivelproductie beschermd (of in Kenia, in 2000). Met zijn miljoenen lokale koeien met laag rendement en met heel kleine familiale kudde en 1,3 miljard inwoners is India vandaag zelfvoorzienend en ook een netto exporteur van zuivelproducten²¹, met een hoog consumptieniveau.

In maart 2018 ondertekenden dertien West-Afrikaanse landen trouwens samen met 31 andere landen een akkoord over de Afrikaanse Vrijhandelszone AfCFTA (African Continental Free Trade Area) op een totaal van 55 staten van de Afrikaanse Unie, maar Nigeria is nog altijd de enige staat in West-Afrika die het akkoord tot nu toe niet heeft ondertekend. De protocollen over de douanerechten en de oorsprongsregels zijn nog niet klaar. AfCFTA voorziet een 90% openstelling van de markten voor producten die worden verhandeld tussen de Afrikaanse lidstaten. Dit proces kon rekenen op brede steun van de EU.

De combinatie van de tussentijdse EPA's van Ivoorkust en Ghana, het lage GBT van ECOWAS en de AfCFTA dreigt te leiden tot een nog moeilijker situatie voor de landen van West-Afrika.²² De AfCFTA, een project dat ongetwijfeld nog voorbarig is vóór de consolidatie van de regionale integratie van de Regionale Afrikaanse Economische Gemeenschappen, zal niet op korte termijn operationeel worden.

50% van de bevolking woont op het platteland woont en is afhankelijk van de landbouw, het gaat om immense gebieden en de noden aan infrastructuur, elektriciteit, organisatie van de ketens en technische vorming zijn enorm groot, ... maar het aandeel van de landbouw in de West-Afrikaanse budgetten is nog altijd te laag (3%, ondanks de verbintenis van Maputo in 2003 om 10% van de nationale budgetten uit te trekken voor de landbouw).

De groeiende vraag van de West-Afrikaanse landen naar de import van voedingsproducten van overal, brengt steeds grotere kosten met zich mee. Die kosten zijn de voorbije tien jaar met meer dan 50% gestegen.

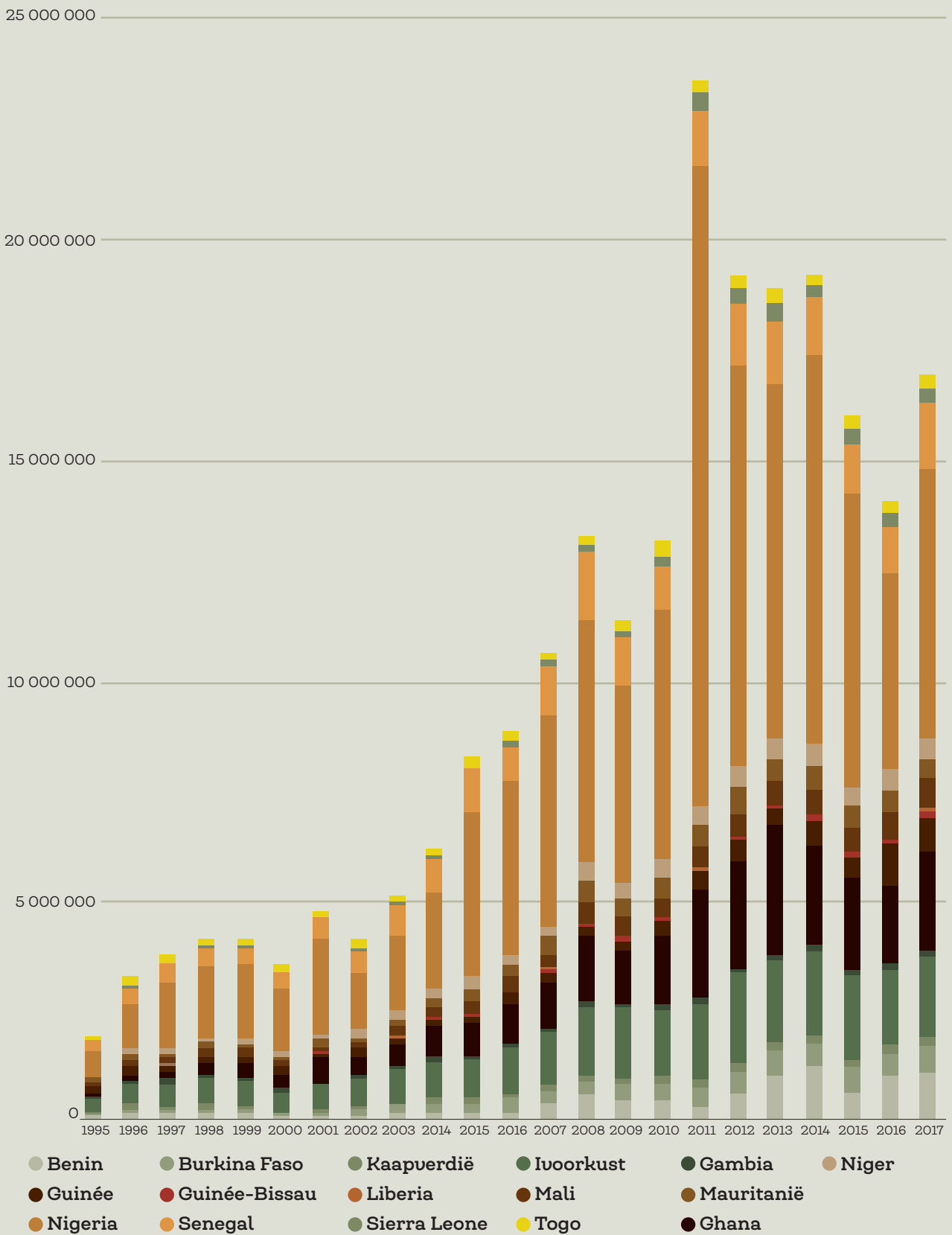
19 <https://www.sol-asso.fr/wp-content/uploads/2019/01/From-customs-duties-to-total-agricultural-protection.-April-19-2018.pdf>

20 Terwijl het vlees van gevogelte nog altijd beschermd wordt door hogere douanerechten.

21 Dit is trouwens een van de belemmeringen voor het afronden van het Vrijhandelsakkoord met de EU, die India een verlaging van de douanerechten op zuivelproducten zou willen opleggen.

22 Door de clause van meest begunstigde natie in de TEPA's zijn Ivoorkust en Ghana verplicht om de EU de tariefvoordelen toe te kennen die zijn voorzien in de AfCFTA, dat wil zeggen de import voor 90% vrij maken, bovenop de 75% die is voorzien in de TEPA's. De dertien andere West-Afrikaanse landen die lid zijn van de AfCFTA, mogen slechts 10% van de producten die zij onderling verhandelen belasten, inclusief dus de Europese producten die uit Ghana en Ivoorkust komen. Vandaar de gretigheid van de EU om de oprichting van de AfCFTA te steunen. ECOWAS zal zijn oorsprongsregels over het vrij verkeer van landbouwproducten binnen de gemeenschap moeten herzien en die vooral ook streng moeten laten toepassen. Zie J. Berthelot - op.cit

Import van voedingsproducten in de West-Afrikaanse staten van 1995 tot 2017, in 1000 dollar

J. Berthelot, op basis van gegevens van UNCTAD

De verantwoordelijkheid van de Europese zuivelbedrijven

“De landbouw van Ivoorkust vormt een eldorado voor de Franse voedingsindustrie... De strategie bestaat er nog altijd in om in groep te jagen en op duurzame wijze filialen van Franse bedrijven te vestigen²³”.

Pierre Gattaz, voorzitter van de Franse werkgeversorganisatie

“Afrika is het continent van morgen. We investeren vandaag in dit continent zoals we dat vijftien jaar geleden in Azië hebben gedaan²⁴”.

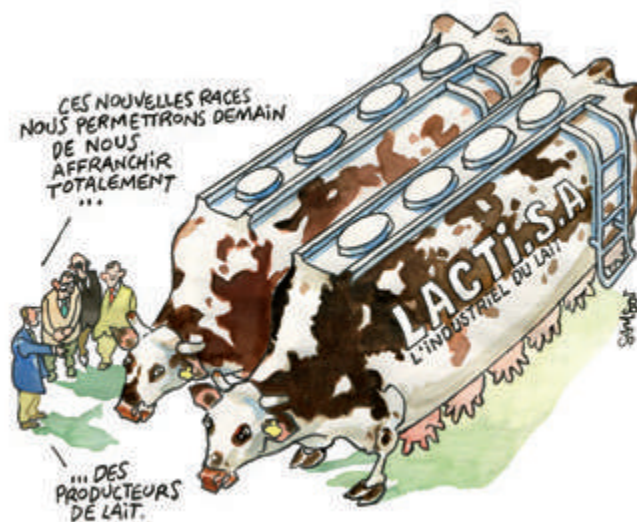
Emmanuel Faber (Algemeen directeur Danone)

De Europese zuivelbedrijven, die zoals we hebben gezien sterk aanwezig zijn in West-Afrika en er nog altijd investeren, hebben een grote verantwoordelijkheid in de huidige en toekomstige situatie.

Zij hebben allereerst een verantwoordelijkheid in het Europees zuivelbeleid, een beleid van overschotten, dat zij hebben bevorderd en beïnvloed. Zij hebben aangedrongen op het afschaffen van de melkquota, op de verhoging van de productie, om de melkprijzen te verlagen en de exportmarkten te veroveren, zonder zich te bekommeren om de melkboeren uit Europa en derde landen.

In West-Afrika kunnen zij medeplichtig worden aan bedrog tegenover de consumenten wanneer hun PV-mengsels en de producten die weer worden samengesteld op basis van PV niet correct gelabeld zijn of, erger nog, doen geloven dat het om een zuivelproduct gaat, terwijl het eigenlijk een surrogaatproduct met palmolie betreft. Hoewel de etikettering van producten die in bulk of per stuk worden verkocht door de Europese bedrijven voldoet aan de internationale normen (vooral wat betreft de aard en het percentage vetten en eiwitten), ligt het probleem vooral bij de herverpakking van melkpoeder in bulk en/of de verwerking tot yoghurt door lokale bedrijven en door verkopers van melkpoeder in kleine zakjes zonder etiket (winkelhouders, bereiders van ontbijten, verkoopsters van lolly's of ijsjes, ...). In die heel gebruikelijke situaties in West-Afrika is het vaak onmogelijk om te weten welke soort en hoeveel “melk” is gebruikt. De Europese zuivelbedrijven zijn verantwoordelijk voor de misleidende reclamecampagnes die gebruik maken van de te zwakke wetgeving of de ontoereikende controle op de regels.

Op dit moment zijn zij nog maar minimaal betrokken bij de verwerking van de lokale melk, maar die betrokkenheid neemt toe (zie kaart – deel 2) en dat maken ze bekend, omdat ze bezorgd zijn om hun verplichting tot “maatschappelijke verantwoordelijkheid” (MVO) en hun imago, na de campagnes in West-Afrika en in Europa ten gunste van de West-Afrikaanse boeren. Maar de boom van hun export van veel goedkopere, slechtgeëtiketteerde en minder voedzame mengsels die zijn aangevuld met plantaardige vetten, tast het beeld van “social business” aan. Waaraan zullen zij de komende jaren voorrang geven? Aan de lokale melk of aan PV-mengsels?

Aangezien maar een heel klein deel van de geproduceerde melk wordt opgehaald en verwerkt, zouden de Europese zuivelbedrijven gemakkelijk de capaciteit voor het ophalen en verwerken van lokale melk kunnen verhogen. Zij hebben daar vandaag geen enkel economisch belang bij, maar een visie op lange termijn van hun aanwezigheid op de West-Afrikaanse markt zou hen daartoe kunnen motiveren.

Tegenover de wispelturige prijs van melkpoeder anticiperen de Europese bedrijven op de mogelijkheid – die vandaag niet aan de orde is – van een hoge melkpoederprijs, of van een verplichting van de West-Afrikaanse landen om meer lokale melk te verwerken. Ze zijn geneigd om zoals Friesland Campina en Arla in Nigeria en Laiterie du Berger en Kirène in Senegal²⁵ gespecialiseerde zuivelboerderijen op te zetten, volgens een intensiever model. Maar hoewel die intensivering gepaard zou gaan met een daling van de productieprijs, zoals we die in Europa hebben gekend, zou dit geen voordeel met zich mee brengen voor de melkboeren, en zeker niet voor de veehouders.

23 Pierre Gattaz, voorzitter van MEDEF- Agra presse hebdo - N°3545 - p 46- 9 mei 2016

24 « Danone prépare son avenir en Afrique » - Le Monde - 24 februari 2016

25 Die twee zuivelbedrijven rekenen op een 50% bevoorrading door die zuivelboerderijen. Nota Oxfam-Cirad dec. 2018 « pour une alliance renouvelée entre industriels et éleveurs laitiers en Afrique de l'Ouest ».

7 ×

**Initiatieven
ten voordele
van de lokale
zuivelsector
in West-Afrika**

Toenadering tussen Europese en West-Afrikaanse melkboeren

Hoewel de West-Afrikaanse en Europese melkboeren een volledig andere realiteit kennen, worden zij allebei geconfronteerd met hetzelfde kader van het landbouw- en handelsbeleid. Boerenorganisaties uit West-Afrika en Europa hebben al lang contact met elkaar en nemen gemeenschappelijke standpunten in om invloed uit te oefenen op hun respectieve beleidsmakers

In 2005 bijvoorbeeld ondertekenden Europese en Afrikaanse boerenorganisaties naar aanleiding van de onderhandelingen over de EPA's een gemeenschappelijke verklaring¹ die aangaf dat "een dergelijke overeenkomst zeker schadelijk zou zijn voor de Afrikaanse familiale landbouw, aangezien zij de Afrikaanse landbouwproductie in concurrentie zou brengen met de goedkope geïmporteerde producten uit

de EU, die onvoldoende of zelfs helemaal niet belast worden aan de grenzen. Er kan slechts sprake zijn van eerlijke handel tussen landen met een vergelijkbare economie en een vergelijkbaar concurrentievermogen".

Als reactie op de herhaalde zuivelcrises in Europa en de boomende export van melkpoeder naar West-Afrika, zijn er de voorbije jaren meer permanente relaties en projecten ontstaan tussen organisaties van melkboeren in beide continenten. In 2015 betoonden de belangrijkste boerenorganisaties en unies van melkboeren uit West-Afrika hun solidariteit met de Europese melkboeren die maatregelen voorstellen om de zuivelmarkt te reguleren en zo een boerenlandbouw te verdedigen en lonende prijzen te garanderen aan de boeren in Europa en in Afrika. Erwin Schöpges, verantwoordelijke van de MIG², die in 2010 in België het initiatief nam voor het merk Fairebel, werkte in 2016 mee aan de invoering van het "advocacymerk" Fairefaso³, samen met de UPMLB (de Nationale Unie van Minizuivelbedrijven en Melkboeren in Burkina). Die labels maken een betere vergoeding

1 ROPPA (Réseau des organisations de paysans et producteurs d'Afrique de l'Ouest), CPE (Coordination paysanne européenne), FWA (Fédération wallonne de l'agriculture), CBB (Confédération des betteraviers belges), COAG (Coordinadora de agricultores y ganaderos)

2 Milcherzeuger Interessengemeinschaft (Duitstalig België), lid van de EMB

3 Fairebel/Fairefaso: un plaidoyer commun et un soutien mutuel pour les producteurs de lait - Agriweb - 2016

voor de melkboeren mogelijk: bovenop de prijs die de melkboeren ontvangen van de coöperatie, krijgen zij ook nog een deel uitgekeerd van de prijs die de consument betaalt.

In Europa mikt een groot deel van de boeren en hun coöperaties nog altijd op een schommelende en vaak niet-lonende wereldmarkt. Indien West-Afrika zijn import van melkpoeder zou verminderen, zouden de Europese melkboeren daar toch maar weinig door getroffen worden, omdat die markt momenteel maar een klein deel van de Europese melkpoederexport vertegenwoordigt (zie deel 2).

Institutionele initiatieven

> HET REGIONALE "MELKOFFENSIEF" VAN ECOWAS

In 2015 besliste ECOWAS over een nieuw landbouwbeleid ECOWAP 2016-2025, met als prioriteit "de ontwikkeling van de landbouwproductie en de ketens in West-Afrika om te kunnen inspelen op de vraag van de regionale markt"⁴.

Onder gezamenlijke druk van de boerenorganisaties (APESS, ROPPA, RBM, CORET) lanceerde ECOWAS een Regionaal **Offensief voor de Promotie van Lokale Melk** om de lokale productie van verse melk substantieel te verhogen door een grotere productiviteit van de veestapel, een betere bevoorrading van de regionale zuivelindustrie door het ophalen van minstens 25% van de regionale productie van lokale melk tegen 2025 en het bevorderen van een omgeving die aanzet tot het ontwikkelen

van waardeketens van lokale melk⁵. Dat laatste punt wijst eventueel op een mogelijke herziening van de interne fiscaliteit en de douanerechten. Maar de politieke steun van ECOWAS voor dit Melkoffensief moet nog worden vertaald in operationele strategieën en het strategisch kader moet in 2019 nog worden geformuleerd en bekrachtigd.

> DE ONDERHANDELINGEN MET BUITENLANDSE MELKCOÖPERATIEVES IN NIGERIA

Nigeria van zijn kant, onderhandelt over het opvoeren van de ophaling door buitenlandse coöperaties als Friesland Campina, met een stijging van de productie van 3% tot 10 % op tien jaar tijd.

> VRIJSTELLING VOOR GEPASTEURISEERDE LOKALE MELK IN SENEGAL⁶

Naar aanleiding van de vierde editie van de Nationale Dag van de Veeteelt kondigde de president van de Republiek Senegal Macky Sall in december 2017 een btw-vrijstelling aan op gepasteuriseerde melk op basis van lokale melk. Hiermee ging hij in op een eis van de organisaties van veetelers die worden geconfronteerd met de concurrentie van geïmporteerd melkpoeder op de markt voor melkverwerking. De maatregel is tot vandaag nog niet uitgevoerd. Vooruitlopend op de beslissing heeft de Laiterie du Berger wel al een verhoging aangekondigd van de melkprijs die de veetelers krijgen.

> BELEIDSCOHERENTIE EN MARKTREGULERING IN HET VOLGENDE GLB

In het Europees Parlement keurde de Commissie Ontwikkeling, rekening houdend

⁴ Rapport sur la promotion du lait local en Afrique de l'Ouest - 2018- GRET-APESS-RBM-ROPPA-CFSI-ISF - p. 40

⁵ Op.cit

⁶ Rapport van GRET over het fiscaal en handelsbeleid van de zuivelsector in West-Afrika - 2018

met de problemen in verband met de export van melkpoeder, op 14 maart 2018 (advies Noichl) en op 7 februari 2019 (advies Heubuch) adviezen goed over de volgende hervorming van het GLBD. De commissie vroeg onder andere om de beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling op te nemen als een van de doelstellingen van het GLB.

Het Europees Comité voor de Regio's pleit in zijn advies over de volgende hervorming van het GLB voor een regulering van de markten⁷, die minder kost dan de maatregelen in geval van crisis.

Initiatieven op het terrein

> "MON LAIT EST LOCAL", EEN WEST-AFRIKAANSE CAMPAGNE

In juni 2018 lanceerden zes West-Afrikaanse nationale samenwerkingsverbanden, samen met de zuivelfabriek Tiviski (Mauritanië) en de steun van ngo's voor internationale solidariteit en instituten de campagne "Mon lait est local"⁸,

waarmee ze de regeringen en de regionale instellingen vragen om de lokale melk in West-Afrika te ontwikkelen en te promoten. De campagne mikt op samenwerkingsverbanden met lokale bedrijven, ministeries en administraties en de Europese melkboeren en op samenwerkingsverbanden tussen consumenten op het platteland en in de stad, om daadwerkelijk voorrang te geven aan lokale melk.

> EEN INITIATIEF VOOR DUURZAME EN EERLIJKE MELK IN FRANKRIJK

In Frankrijk verenigt het in 1994 opgerichte Biolait 2000 producenten van biologische melk. Biolait staat in voor de ophaling en de verkoop van de melk en betaalt de melkboer een prijs die gebaseerd is op de productiekosten, met respect voor het handvest van Eerlijke Handel in Frankrijk⁹. Op die manier krijgt de melkboer een degelijke vergoeding, zichtbaarheid en een verzekerde afzet, terwijl de consument zeker is van melk van biokwaliteit, die rijk is aan omega 3, afkomstig van beweiding op permanent weiland en zonder import van plantaardige eiwitten.

⁷ Aanbeveling 10 en 11

⁸ <https://www.supportonslelaitlocal.org/>

⁹ www.commerceequitable.org - onderzoek van Biolait - januari 2019 - pagina 98

8 ×

Aanbevelingen voor het Europees beleid ¹

---

¹ In het licht van de vorige paragrafen zou het West-Afrikaanse beleid zowel op het vlak van landbouw, belastingen en handel kunnen worden verbeterd, om de lokale melk te promoten: dit is niet het onderwerp van deze tekst.

Een eerlijk en duurzaam landbouw- en zuivelbeleid garanderen² verspreid over alle regio's van de EU, dat de veetelers de kans biedt om waardig te leven van hun werk, met bepalingen over de volgende punten:

- een beheer van het aanbod op basis van een Europees productievolume dat voorziet in de interne vraag en de export van – redelijke hoeveelheden – zuivelproducten met een grote toegevoegde waarde³;

2 Sinds juni 2018 lopen onderhandelingen over de hervorming van het GLB, dat in 2020 zou kunnen worden goedgekeurd voor de periode 2021-2027.

3 Ook door de mogelijkheid die het huidige GLB voorziet voor beschermde oorsprongsbenamingen voor kaas (AOP) om hun productie te reguleren uit te breiden tot de hele productie. Zie Quotas: comment les fromages AOP protègent les producteurs de lait – www.Lemessager.fr 8/4/2015

- het invoeren van een programma om de productie te verminderen, in geval van sterke conjuncturele prijsdaling⁴;
- monitoring van de gegevens door het Europees Observatorium voor de Melkmarkt, uitgebreid tot de productiekosten in de lidstaten, de kosten en de marges van verwerking en distributie en ook de volumes die worden geëxporteerd naar de ontwikkelingslanden, de geëxporteerde hoeveelheden PV-mengsels en de prijzen van die geëxporteerde producten;
- het versterken van de macht van de organisaties van melkboeren om te onderhandelen met de zuivelbedrijven en het beperken van de concentratie van de macht van die bedrijven en van oneerlijke handelspraktijken;
- steun aan de transitie naar een duurzame melkproductie op basis van beweiding, met een beperking van de omvang van de melkveebedrijven;

4 Zoals voorgesteld door de European Milk Board en het Europese samenwerkingsverband Via Campesina

- het aanmoedigen van de zuivelbedrijven die zich momenteel toespitsen op de productie van melkpoeder en boter om zich te richten op producten met een grotere toegevoegde waarde, in de eerste plaats voor de Europese markt.

Handelsbeleid: EPA's, post-Cotonouakkoord, WTO

Voor de EPA's:

- alle druk voor het afsluiten van EPA's stopzetten en een herziening ervan aanvaarden om ze in overeenstemming te brengen met de harmonieuze integratie van de regionale markt, onder andere door steun aan een beleid tot bescherming en ontwikkeling van hun lokale markten, waaronder het West-Afrikaanse regionale beleid met de naam "Melkoffensief";
- een herziening aanvaarden van de al goedgekeurde EPA's, om ze in overeenstemming te brengen met de harmonieuze ontwikkeling van de integratie van de regionale markt;
- respect opbrengen voor de soevereiniteit

van de landen van West-Afrika om hun gemeenschappelijke buitentarieven in 2020 te herzien, zonder tegenprestaties;

- de regelgeving op het vlak van de etikettering en traceerbaarheid van melkpoeder en PV-mengsels versterken en om een indeling op te stellen van de producten die mogen worden geëtiketteerd als lokaal product of "oorsprongsproduct"; onder andere door toe te staan dat minimumeisen worden bepaald in verband met de lokale inhoud voor producten met een toegevoegde waarde.

Voor de post-Cotonouakkoorden na 2020 een Partnerschapsakkoord voor Ontwikkeling opstellen. De EU zou meer beleidsruimte voor de partnerlanden moeten voorzien om:

- vrijwaringsmaatregelen te kunnen goedkeuren wanneer het naleven van de verplichtingen uit de handels- en investeringsakkoorden grote negatieve gevolgen zou hebben voor een duurzame ontwikkeling van de landbouw, voor de kleine boeren, de grondrechten van de plaatselijke bevolking en de verwezenlijking van de DOD's;
- de nodige politieke maatregelen te nemen, waaronder ook kwantitatieve beperkingen van de import, de lokale voorkeur bij openbare aanbestedingen, hogere en variabele rechten en taksen, een regeling van de investeringen om ze toe te spitsen op waar ze nodig zijn om meer inkomen te genereren en betere werkgelegenheid en middelen van bestaan;
- sterker samen te werken met de landen die hun lokale sector willen beschermen en ontwikkelen.

Voor de WTO en andere handelsakkoorden

- op internationaal niveau de aanzet geven tot een wijziging van de huidige regels van het WTO-akkoord van 1994, in het bijzonder de huidige definitie van dumping⁵, en ervan uitgaan dat alle landbouwsubsidies een verstorend effect kunnen hebben wat betreft de geëxporteerde producten;
- niet onderhandelen over de vrijmaking van de handel in zuivelproducten tussen de EU en Nieuw-Zeeland⁶, die de Europese markt nog verder zou openstellen voor zuivelproducten uit dat land.

⁵ De exportprijs mag niet lager liggen dan de "gemiddelde totale nationale productiekosten zonder subsidies" van het exporterende land (en niet dan de binnenlandse prijs, zoals de huidige definitie bepaalt) - conform de definitie van dumping van de beroepsinstantie van de WTO in de zaak over de Canadese zuivelproducten van december 2001 en december 2002.

⁶ Akkoord in onderhandeling

Beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling

“De EPA gaat in tegen de inspanningen van het ontwikkelingsbeleid van Europa”

Günter Nooke, Commissaris voor Afrika van de Duitse kanselier Angela Merkel⁷.

Om de verplichtingen op het gebied van beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling na te komen,

- **een ex-ante evaluatie uitvoeren van de volgende hervorming** van het GLB voor de periode 2021-2027 op het gebied van coherentie met ontwikkeling, voor er ook maar iets wordt goedgekeurd
- **Alle vormen van dumping van zuivelproducten vermijden**, dat wil zeggen: verkopen onder de productiekosten, onder andere door:
  - geen directe of indirecte steun uit het GLB toe te kennen aan export die bedoeld is ter ondersteuning van de belangen van de exporteurs van Europese zuivelproducten voor afzet van de Europese overproductie⁸;
  - de gegevens van het Europees Observatorium voor de Melkmarkt te documenteren en te publiceren over de export van zuivelproducten, de productie en de export van PV-mengsels en de handel binnen bedrijven van zuivelproducten in de filialen van Europese zuivelbedrijven, en ook de gemiddelde tarieven van dumping van de export van zuivelproducten en PV-mengsels;
  - niet langer de promotie van de export van landbouwproducten te financieren, die de lokale productie in de ontwikkelingslanden in gevaar kan brengen.
- **Het principe van coherentie ten gunste van ontwikkeling opnemen** in de doelstellingen van het GLB⁹ en de nodige maatregelen voorzien voor de toepassing ervan, onder andere door:
  - analyses van de impact op de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, de mensenrechten en de rechten van boeren en andere bevolkingsgroepen op het platteland en het instellen van een mechanisme voor monitoring en bijstellen van de negatieve gevolgen voor ontwikkeling;

- een mechanisme voor participatie, indien van toepassing, van klachten, toegankelijk voor de plattelandsbevolking in de ontwikkelingslanden die menen dat ze benadeeld worden door het Europees landbouw- en handelsbeleid;
- maatregelen die rekening houden met criteria in verband met mensenrechten en grondrechten en de duurzaamheid van geïmporteerde plantaardige olie en de grondstoffen bestemd voor veevoeder.

Europees beleid inzake ontwikkelingssamenwerking

De rol en het potentieel van de veeteelt en de veehouderij-landbouw voor duurzame ontwikkeling in West-Afrika moeten worden erkend in het ontwikkelingsbeleid van de Europese Unie. De volgende elementen zouden aan bod moeten komen in een strategie om deze sector te ondersteunen:

- **steun bieden aan de organisaties van melkboeren** en aan het overleg binnen de sector en met de instellingen;
- **technische ondersteuning op lange termijn** ontwikkelen om de ophaling van lokale melk en de prestaties van de minizuivelbedrijven te verbeteren;
- **steun bieden aan de promotie van lokale zuivelproducten** bij de West-Afrikaanse consumenten, aan een duidelijke etikettering over de inhoud van de producten en ook aan het versterken van de consumentenorganisaties;
- **steun bieden aan de West-Afrikaanse regeringen** om de institutionele aankoop van producten op basis van lokale melk te promoten in scholen en via informatiecampagnes voor het brede publiek.

*“HET WOORD VOOR MELK
IN DE TAAL VAN DE PEUL
IS ‘KOSSAM’. DAT BETEKENT:
HET BESTE WAT ER IS.¹⁰”*

⁷ Euractiv - 7 november 2014

⁸ De geëxporteerde producten zouden kunnen worden belast in dezelfde mate als de GLB-steun aan de melkveebedrijven.

⁹ Conform de opinie van de Commissie Ontwikkeling van het Europees Parlement en het advies van het Europees Comité van de Regio's

¹⁰ Sur les sentiers du lait au Mali - <http://jagros.be/ressources/SentierLaitMali-BAT.pdf>

MEEER WETEN

De lokale zuivelsector in West-Afrika

- Prospects for Livestock-Based Livelihoods in Africa's Drylands, World Bank study, 2016
La laiterie de Fada en quête de matière première - Burkina.com <https://burkina24.com/2015/09/07/laiterie-de-fada-la-plus-grande-unite-de-transformation-du-burkina-en-quete-de-matiere-premiere/>
- Promotion du lait local: « On n'y parviendra jamais sans l'aide de l'Etat » - 2019 https://burkina24.com/2019/02/25/promotion-du-lait-local-on-ny-parviendra-jamais-sans-laide-de-letat/?fbclid=IwAR1R2ijd7iKmKXuZggNs_XDFKOi5IgF193SkUBZWPZcdznLDIOm1pOxaS2A
- Burkina Faso : les productrices de lait contribuent activement à l'émergence de la filière <http://www.acordinternational.org/acord/fr/acord/fr/actualits/autonomiser-les-femmes-productrices-de-lait-au-burkina-faso/>
- La plus grande laiterie du Burkina Faso lutte pour sa survie et son essor - 2017 <http://news.aouaga.com/h/109942.html>
- La liste des contraintes s'allonge pour les mini-laiteries - Défis sud - dec 2015
- Campagne globale Oxfam- « la face cachée du prix » - Etude de cas sur les producteurs de lait ouest-africains - 2017

De Europese export van melkpoeder naar West-Afrika

- L'industrie laitière européenne lorgne sur l'Afrique - étude Oxfam-SOS Faim - 2016
- Note Oxfam-Cirad - pour une alliance renouvelée entre industriels et éleveurs laitiers en Afrique de l'Ouest-2018
- La poudre de lait, le trader parisien et le commerçant bamakois- thèse de Samuel Pinaud - 2014 - IDHES - CIRAD
- Guillaume DUTEURTRE en Christian CORNIAUX- Le commerce de poudre de lait réengraissée -UE - Afrique de l'Ouest- CIRAD - Oxfam - SOS faim - 2018

De verantwoordelijkheid van het Europees beleid

- > Peut-on réformer le secteur laitier ? - Défis sud - dec 2015
- > André Pflimlin- « Europe laitière » - Editions France agricole - 2010
- > What is the cost of producing milk ? - EMB & Büro für Agrarsoziologie & Landwirtschaft - 2018 - www.europeanmilkboard.org
- > Programme de responsabilisation face au marché - EMB http://www.europeanmilkboard.org/fileadmin/Subsite/MVP/MVP_FR_122018_1.pdf
- > Une étude montre le succès du programme de réduction de la production annoncé il y a 2 ans- 2018 - <http://www.europeanmilkboard.org/fr/special-content/actualites/news-details/browse/2/article/study-shows-success-of-the-eu-volume-reduction-scheme-announced-2-years-ago.html?cHash=baf20517b5cc59c827cc2f538ce122f3>
- > Quotas: comment les fromages AOP protègent les producteurs de lait - <http://www.lemessenger.fr/a-la-une-le-messenger/quotas-comment-les-fromages-aop-protègent-les-producteurs-ia914b0n138661#>
- > Toutes les subventions agricoles de l'UE à ses exportations ont un effet de dumping- Jacques Berthelot - <https://www.sol-asso.fr/wp-content/uploads/2017/01/Toutes-les-subventions-agricoles-de-lUE-%C3%AO-ses-exportations-ont-un-effet-de-dumping-9-octobre-2018.pdf>
- > Déclaration ROPPA-CPE-FWA-CBB- COAG sur les APE - 2005 <https://gerardchoplin.wordpress.com/category/O-paysans-mutins-annexes/chapitre-xii/>
- > Vous avez dit libre-échange ? l'accord APE UE-Afrique de l'Ouest - Jacques Berthelot - L'Harmattan - 2018
- > EU-Africa free trade agreement 'destroys' development policy, says Merkel advisor -
- > <https://www.euractiv.com/section/development-policy/news/eu-africa-free-trade-agreement-destroys-development-policy-says-merkel-advisor>

De verantwoordelijkheid van de Europese zuivelbedrijven

- > Le business social de Danone - Défis sud - n°128 - décembre 2015
- > Contre l'invasion des multinationales du lait - Défis sud - dec 2015
- > Pour une alliance renouvelée entre industriels et éleveurs laitiers en Afrique de l'Ouest - Oxfam-Cirad - 2018- <https://www.ppzs.org/content/download/4563/34285/version/1/file/Note+ori...>

Initiatieven voor de lokale West-Afrikaanse zuivelsector

- > Fairebel - Fairefaso <http://www.agri-web.eu/fairebelfairefaso-un-plaidoyer-commun-et-soutien-mutuel-pour-les-producteurs-de-lait>
- > En avant ! : pour des politiques laitières en Afrique de l'Ouest (campagne « mon lait est local ») - <https://www.supportonslelaitlocal.org/>
- > « Soutenir la filière lait local en Afrique de l'Ouest pour combattre la pauvreté »- CFSI-novembre 2018
- > Le lait, un puissant levier de développement au Sahel- CIRAD - 2019 - <https://www.cirad.fr/actualites/toutes-les-actualites/articles/2019/science/lait-levier-de-developpement-sahel>
- > Avis du Parlement européen (rapporteur Maria Heubuch) du 7 février 2019 sur la réforme PAC post-2020 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-629.648+02+DOC+PDF+VO//FR&language=FR>

Aanbevelingen

- > Recommandations de Concord sur la PAC et la PCD - nov 2018 - www.concordeurope.org
- > Soutenir la filière lait local en Afrique de l'Ouest pour combattre la pauvreté - CFSI - 2018 - www.alimenterre.org
- > Politiques commerciale et fiscale et filière lait en Afrique de l'Ouest - GRET - 2018 (te verschijnen)
- > Quelles politiques commerciales pour la promotion de la filière "lait local" en Afrique de l'Ouest?- 2018- rapport GRET-APESS-RBM-ROPPA-CFSI-ISF- <https://www.gret.org/publication/politiques-commerciales-promotion-lait-local-afrique-de-louest-rapport-de-synthese/>
- > Revendications pour une politique laitière durable - groupe Verts-EFA du Parlement européen - 2010 - http://www.europeanmilkboard.org/fileadmin/Dokumente/Positions_EMB/11-01_Data/2010-Etude_lait_Moins_est_plus_resume_FR.pdf
- > Osons une vraie réforme de la PAC - pour une autre PAC - 2018 - www.pouruneautrepac.eu
- > Avis de prospective du Comité UE des Régions sur la Pac post 2020 - juli 2017
- > [https://dm.cor.europa.eu/CoRDocumentSearch/Pages/opinionsresults.aspx?k=\(adoptiondate:2017/07/11..2017/07/14\)\(dossiername:NAT-VI\)\(rapporteur:CROS\)\(documentlanguage:FR\)](https://dm.cor.europa.eu/CoRDocumentSearch/Pages/opinionsresults.aspx?k=(adoptiondate:2017/07/11..2017/07/14)(dossiername:NAT-VI)(rapporteur:CROS)(documentlanguage:FR))
- > Avis législatif du Comité européen des Régions sur la réforme PAC post-2020 - dec. 2018 - <https://cor.europa.eu/FR/our-work/Pages/OpinionTimeline.aspx?opId=CDR-3637-2018>
- > Vers une politique alimentaire commune pour l'UE - IPES food - 2019 http://www.ipes-food.org/_img/upload/files/CFP_ExecSummary_FR.pdf

BIJLAGE

Bijlage 1

Belangrijkste vestigingen van de Europese zuivelbedrijven en hun partners in West-Afrika - Oxfam - Cirad, 2018

Europees zuivelbedrijf	Opgericht*	West-Afrikaanse partner	Land	Merken en belang-rijkste zuivelproducten	Capaciteit**	Lokale melk-opphaling	Gebruik van PV-mengsel
Arla	2015	Tolaram Group	Nigeria	Dano : poeder, yoghurt		Ja (3 000 l/j)	Ja
	2016	Attieh Group	Senegal	Dano : melkpoeder	5 000 t/an	Neen	Ja
			Mali	Dano : melkpoeder		Neen	Ja
Milcobel	2016	Mata Holding	Ivoorkust	Dano : melkpoeder	2 000 t/an	Neen	Ja
	2009	Disnepal	Mali	Incolac : melkpoeder		Neen	Neen
Danone	2015	Abraaj	Ghana, Nigeria, Ivoorkust, Togo, Benin	Fan Milk : roomijs		Neen	Ja
	2008	Laiterie du Berger	Senegal	Dolima : yoghurt	15 000 l/j	Ja (3 000 l/j)	Neen
DMK	2017	Chellarams	Nigeria	Oldenburger : UHT-melk, poeder; Regal: melkpoeder		Neen	Neen

	2010	Wamco Nigeria	Nigeria	Peak: melkpoeder	1 500 000 l/j	Ja (6 000 l/j)	?
Friesland Campina	2016	ex Sapled/Olam	Ivoorkust	Belle Hollandaise: geëvaporeerde melk, poeder; Pearl: geconcentreerde melk		Ja ?	?
Glanbia	1992	Satrec	Senegal	Ardo: yoghurt; Vitalait: melk op basis van poeder, poeder; Bestlait: poeder in bulk	12 000 t/an	Neen	Ja
	2000	Sicoma	Mali	Vivalait: melkpoeder; Millac, Bestlait: poeder in bulk	8 à 10 000 t/an	Neen	Ja
	2008	Sitrapal	Togo	Vivalait: poedermelk; Millac: poeder in bulk	8 à 10 000 t/an	Neen	Ja
	2003	PZ Cussons	Nigeria	Nutricima: melkpoeder		Neen	Ja
			Meroueh	Laicran: melkpoeder		Neen	Neen
Lactalis		ISPL	Senegal	Bridel, Président: UHT-melk		Neen	Neen
	1994	MaliLait	Mali	MaliLait: verse melk, yoghurt, plattekaas	60 000 l/j	Ja (15 000 l/j)	Neen
		Cotim	Mali	Laicran: melkpoeder		Neen	Neen
	1957		Ghana	Nido: melkpoeder; Gloria: gecondenseerde melk en melkpoeder; Ideal: melkpoeder		Neen	Ja (voor Gloria en Ideal)
Nestlé	1961		Nigeria	Nido: melkpoeder; Gloria: gecondenseerde melk en melkpoeder; Ideal: melkpoeder	8 000 t/an (Milo)	Neen	Neen
	2015		Nigeria	Kerry Gold: melkpoeder		Neen	
Ornua			Ivoorkust	Yoplait: yoghurt (potjes en zakjes); Candia: UHT-melk	40 000 l/j	Neen	Neen
	2005		Mali	Yoplait: yoghurt (zakjes); Calin: plattekaas	30 000 l/j	Ja (400 l/j)	Neen
Sodiaal	2005	Kirène	Senegal	Candia: UHT-melk Candia : lait UHT	10 000 l/j	Ja (2000 l/j)	Neen

BIJLAGE

Bijlage 2

Gemiddelde prijzen en prijscategorieën in Burkina Faso, Mali, Niger, Senegal

	Gemiddelde prijs FCFA/liter(*)	Prijs categorie	Opmerkingen
Wereldprijs (vertrek Europa)			
Vollemelkpoeder	242	155-276	2800€/t (gemiddelde 2017-2018) (1800-3200€/t over de laatste drie jaar)
Mengsel magermelkpoeder-PV	157	112-173	1820€/t, of -35% in vergelijking met vollemelkpoeder (1300-2000€/t)
Prijs aan de melkboer			
Directe verkoop op het platteland	250	200-275	
Directe verkoop in de stad	500	350-600	
Verkoop aan de ophaler of directe verkoop aan de verwerker	300	250-350	
Prijs betaald door de verwerker, excl. belastingen			
Lokale melk	350	250-600	Gemiddelde van 250 op het platteland en 400 in de stad
Vollemelkpoeder	304	270-400	Prijs hoger in Burkina Faso (400)
Mengsel van magermelkpoeder en PV	198	170-255	Prijs hoger in Burkina Faso (255)

Prijzen bij vertrek uit de fabriek, excl. belastingen			
Gepasteuriseerde melk op basis van lokale melk	600	340-680	
Gepasteuriseerde melk op basis van een mengsel van mageremelkpoeder en PV	500	380-595	
Yoghurt op basis van lokale melk	900	510-1020	Groot verschil tussen platteland (600-800) en stad (1000-1200)
Yoghurt op basis van volle melk	850	500-1000	
Yoghurt op basis van een mengsel van mageremelkpoeder en PV	750	400-900	
Prijzen betaald door de consument, inclusief alle belastingen			
Rauwe melk op het platteland	250	200-275	
Rauwe melk in de stad	600	500-700	Hoger in Niger (1200)
Gepasteuriseerde melk op basis van lokale melk	826	500-1200	Hoger in Senegal (700-1500) dan in Burkina Faso en in Mali (500-700)
UHT-melk op basis van vollemelkpoeder	1000	850-1500	Senegal
Gepasteuriseerde melk op basis van een mengsel van mageremelkpoeder en PV	826	600-1500	Prix plus élevés au Sénégal
UHT-melk op basis van een mengsel van mageremelkpoeder en PV	900	800-1100	Senegal
Geïmporteerde UHT-melk	1500	1200-2000	
Herverpakt vollemelkpoeder	550	450-800	Hogere prijs in Burkina Faso en in Senegal (700-900) dan in Mali en in Niger (450-650)
Herverpakt mengsel van mageremelkpoeder en PV	350	300-600	Hogere prijs in Senegal (500-600) dan in de andere landen (300-370)
Vollemelkpoeder ingevoerd in verpakte vorm	850	800-1000	
Yoghurt op basis van lokale melk	1298	700-2000	Grote prijsverschillen, binnen elk land en tussen de landen (2000 in Burkina en Mali, 500-1500 in de andere landen)
Yoghurt op basis van vollemelkpoeder	1180	800-1600	Hogere prijs in Burkina (1600), lager in Mali (800)
Yoghurt op basis van een mengsel van mageremelkpoeder en PV	1062	500-1200	Lagere prijs in Niger (500-625)
Geïmporteerde yoghurt	3000	2100-4000	

(*) Voor poeder: equivalent liter vloeibare melk / opnieuw gevormde yoghurt.

BIJLAGE

Bijlage 3

Uittreksel van het GBT van ECOWAS inzake douanerechten (DR) en btw op PV-mengsels:

		DR	BTW
1901901000	-- bereidingen op basis van melk die plantaardige vetten bevatten, in de vorm van poeder of korrels, in verpakkingen van 25 kg of meer.	5%	9%
1901902000	-- bereidingen op basis van melk die plantaardige vetten bevatten, in de vorm van poeder of korrels, in verpakkingen tussen 12,5 kg en 25 kg.	5%	9%
1901903000	(pro memorie) -- Moutextracten	5%	9%
1901904000	(pro memorie) - bereidingen in poedervorm die moutextract bevatten, voor de veruwaardiging van dranken, in verpakkingen van 25 kg of meer	10%	9%
1901909100	(pro memorie) --- bereidingen voor menselijke consumptie op basis van maniokproducten bedoeld bij post 11.06 ("gari" daaronder begrepen en met uitzondering van de producten bedoeld bij post 19.03)	20%	9%
1901909900	--- Overige	20%	9%

Uittreksel uit de tarief- en statistieknomenclatuur en uit het gemeenschappelijk douanetarief van de Europese Unie:

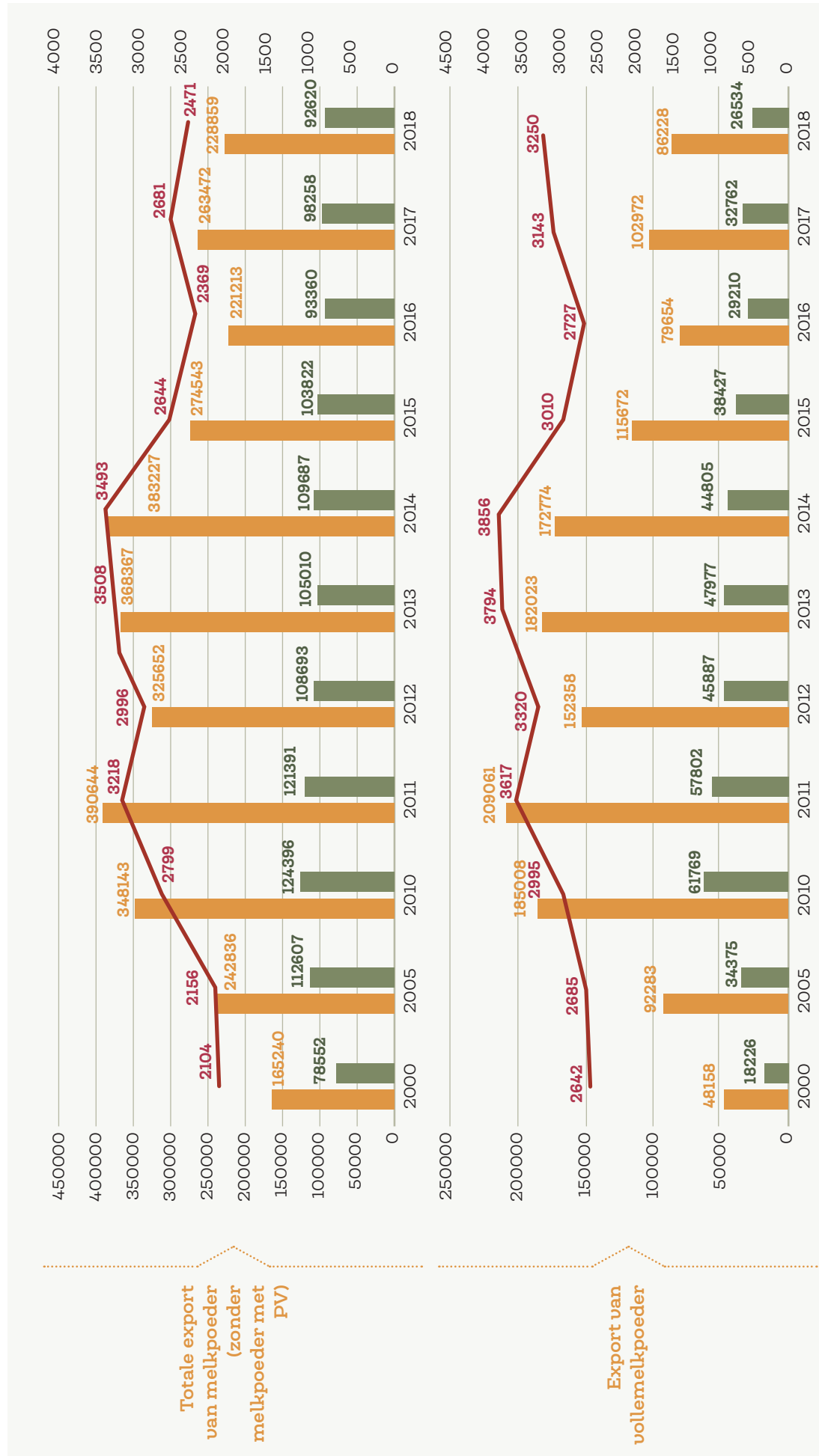
1901	Moutextracten; bereidingen voor menselijke consumptie van meel, gort, griesmeel, zetmeel of moutextracten, die geen of minder dan 40% gewicht in cacao bevatten, berekend op een geheel ontvette basis, niet elders genoemd noch elders onder begrepen; bereidingen voor menselijke consumptie van producten bij de posten 0401 tot 0404, die geen of minder dan 5% gewicht in cacao bevatten, berekend op een geheel ontvette basis, niet elders genoemd noch elders onder begrepen
1901 10 00	(pro memorie) Bereidingen voor voeding voor zuigelingen en jonge kinderen, verpakt voor de detailhandel
1901 20 00	(pro memorie) mengsels en deeg, voor de bereiding van bakkerswaren bedoeld bij post 1905
1901 90	Overige
1901 09 1	(pro memorie) Moutextracten
1901 09 9	Overige
1901 90 91	(pro memorie) geen van melk afkomstige vetstoffen, saccharose, isoglucose, glucose of zetmeel bevattend, of minder dan 1,5 gewichtspercent van melk afkomstige vetstoffen, minder dan 5 gewichtspercenten saccharose [inclusief invertsuiker (of intervertsuiker)] of isoglucose, minder dan 5 gewichtspercenten glucose of zetmeel bevattend, met uitzondering van bereidingen voor menselijke consumptie in poedervorm van de producten bij de posten 0401 tot 0404.
1901 90 99	Overige

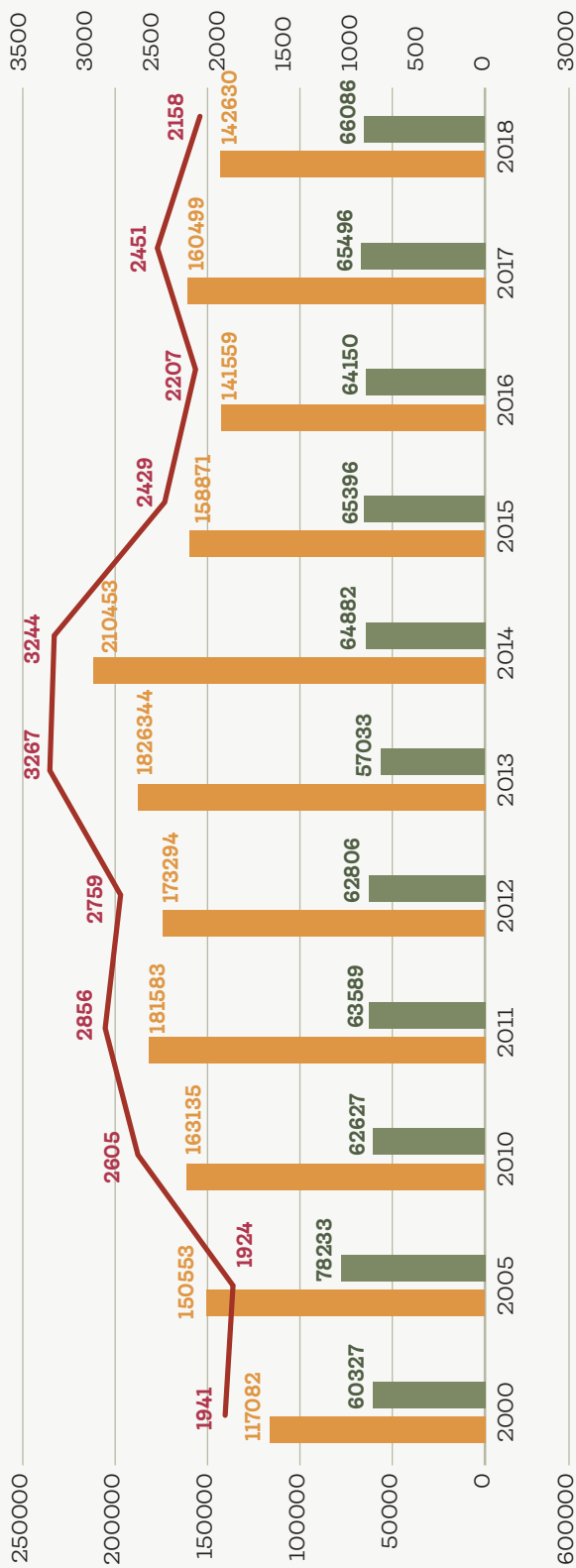
Bijlage 4

BIJLAGE

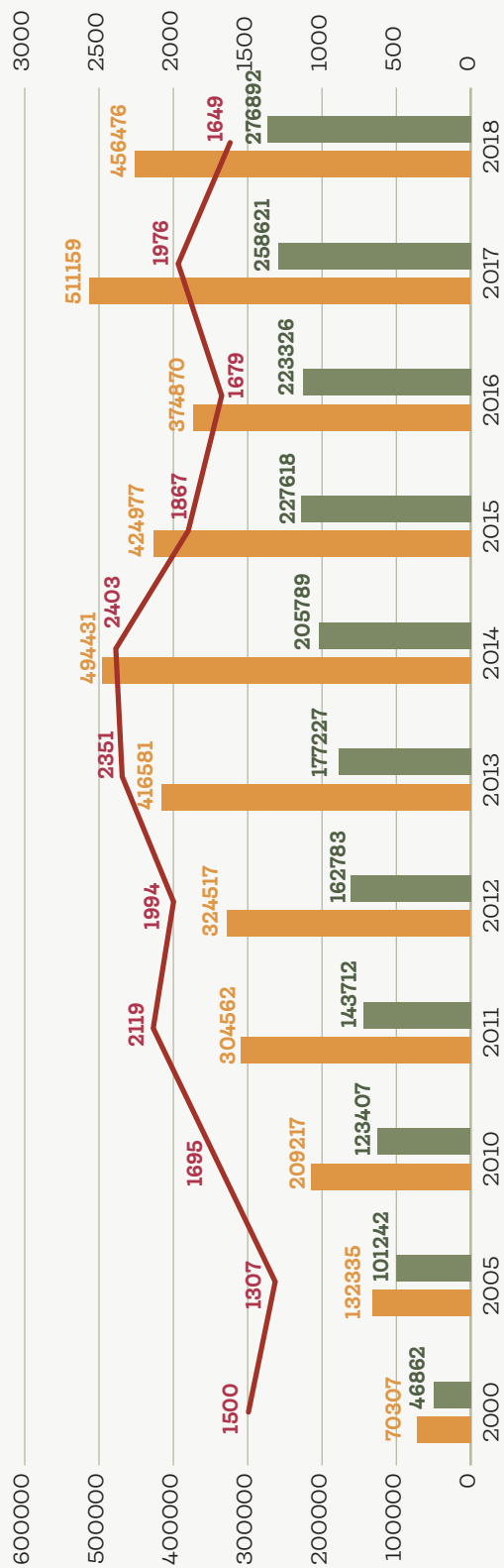
De onderstaande grafieken vergelijken de totale export van normaal melkpoeder, volle- en magermelkpoeder en verrijkt met plantaardige vetten uit de EU naar West-Afrika, van 2000 tot 2018.

● 1000 euros ● 1000 euros — euro/t

Export van magere-melkpoeder

Export van melkpoeder verrijkt met plantaardige vetten (code 19019099)

Met de steun van de Directie-Generaal van de Belgische
ontwikkelingssamenwerking (DGD)

